

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΟΝΕΩΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 46

ΑΡΙΘ. 7

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΟΔΗΓΙΕΣ
ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ
ΥΠΟ
ΓΙΑΓΚΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΙΟΥΛΙΟΣ 1936

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΤΡΙΜΗΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΓΟΝΕΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Συσταθὲν ὑπὸ τοῦ Στῶ Ὑπουργείου Παιδείας πρὸς τοὺς κ. κ. Ἐπιθεωρητὰς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, διευθυντὰς ἰδιωτικῶν σχολείων καὶ λειτουργοὺς τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 13 8 Νοεμβρίου 1935 Ἐγκυκλίου, κατόπιν τῆς κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 15 2 Νοεμβρίου 1935 σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

«Τὸ Ὑπουργεῖον δύναται νὰ συστήσῃ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου Γονέων «Πρακτικὲς ὁδηγίαι Ἀνατροφῆς» εἰς τοὺς λειτουργοὺς τῆς δημοτ. ἐκπαιδεύσεως, διότι τοῦτο, παρέχον πολυτίμους γνώσεις εἰς τοὺς γονεῖς περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων τῶν, δύναται νὰ ὑποβοηθήσῃ τοὺς διδασκάλους εἰς τὴν διοργανώσιν συγκεντρώσεων τῶν γονέων καὶ εἰς τὴν καθοδήγησιν αὐτῶν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀγωγῆς τῶν τέκνων τῶν».

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΓΟΝΕΩΝ

*Ζωή Φράγκου Πρόεδρος, Μ. Μιχαηλίδης Ἀντιπρόεδρος,
Χρ. Κιοσέογλου Ταμίας, Ἑλένη Παπανδρέου Γεν. Γραμματεὺς, Ἐλ. Ζάννου, Στελ. Ζαχαριάδου, Μ. Καρυστινάκη, Ν. Νικολετοπούλου, Α. Πετσαρίδου, Ἐλμ. Παντελάκη, Ἀχ. Κῦρος.*

ΕΦΟΡΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

*Ἐλμ. Παντελάκη, Ζωή Φράγκου, Ἐλ. Παπανδρέου,
Ἀ. Κῦρος, Μ. Μιχαηλίδης.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρὸς τοὺς Ἀναγνώστας.
Τὸ Παραμῦθι ΓΙΑΓΚΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἔρευνα διὰ τὰς Ἀμοιβὰς καὶ Ποινάς.
Βιβλία γιὰ παιδιά.

Πρὸς τοὺς Ἀναγνώστας,

“Ένας ἀπὸ τοὺς κύριους σκοποὺς τοῦ περιοδικοῦ μας εἶναι ἡ ἀπ’ εὐθείας ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἀναγνώστας μας.

“Ὅπως ἑμεῖς ἐλεύθερα καὶ ἀπροκάλυπτα σὰς ἐκφράζομε τὶς σκέψεις μας καὶ τὰ αἰσθήματά μας, τοὺς φόβους μας καὶ τὶς ἐλπίδες μας, τὶς ἀμφιβολίες μας καὶ τὶς πεποιθήσεις μας, γιὰ τὶς δυνατότητες τῆς ἀνατροφῆς καὶ τὶς δυσκολίες ποὺ παρουσιάζει, γιὰ τὴν κατάστασι τῆς σημερινῆς κοινωνίας καὶ τοὺς ὑπεύθυνους γι’ αὐτήν, θὰ θέλαμε. ὅπως σὰς εἶπαμε καὶ ἄλλοτε, νὰ κάμετε καὶ σεῖς τὸ ἴδιο.” “Ὅλοι ἐσεῖς ποὺ μᾶς παρακολουθεῖτε καὶ μᾶς διαβάζετε, θὰ θέλαμε, νὰ μᾶς ἐκφράζετε, μὲ τὴν ἴδια εἰλικρίνεια καὶ τὶς δικές σας γνώμες, τὴν ἐπιδοκιμασία ἢ ἀποδοκιμασία σας, τὶς ἀντιρρήσεις σας, τὶς δικές σας ἀμφιταλαντεύσεις, δυσκολίες, ἀνησυχίες... Τότε μόνο ἡ ἐπιρροή τοῦ περιοδικοῦ μας, θὰ γινόταν ἀποτελεσματικὴ καὶ καρποφόρα, τότε μόνο θὰ ἐβεβαιωνόμεθα ἂν ἡ ἐκδοσί του ἐπιτελεῖ πραγματικὰ ἓνα πολὺτιμο προορισμὸ ὅπως ἑμεῖς τὸ θέλομε, καὶ βαθεῖα τὸ πιστεύομε. Ἡ πίστι μας αὐτὴ ἀνταποκρίνεται ἄρα γε στὴν πραγματικότητα ; καὶ τὰ ἰδανικὰ ποὺ προβάλλομε στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ μᾶς ἐμφοροῦν καὶ μᾶς ἐμψυχώνουν, τὰ συμμερίζονται ἄρα γε, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ ἀδιάφορο, καὶ οἱ ἄλλοι ;

Στὴν ἐρώτησί αὐτὴ, ποὺ συχνὰ μᾶς ἀπασχολεῖ, μᾶς ἤλθε ὡς ἀπάντησι, ἀπὸ ἓναν ἀπλό μὰ ἀληθινὰ πολιτισμένον κάτοικο μιᾶς μικρῆς κωμοπόλεως κάποιας ἐπαρχίας μας, ἀπὸ τὸν κ. Ξεν. Κωνσταντάκη, ἀπὸ τὸ Παλαιοχώριον τῆς Κυνουρίας, τὸ ἀκόλουθο

γράμμα, τόσο εϋγλωττο πού τὸ δημοσιεύομε χωρίς κανένα δικό μας σχόλιο.

«Πᾶνε τώρα ἄρκετοὶ μῆνες ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού διάβασα στήν «Ἀκρόπολη» πὼς ἐξεδόθη τὸ πρῶτο τεύχος τοῦ περιοδικοῦ σας.

Εἶμαι κ' ἐγὼ πατέρας τριῶν μικρῶν κοριτσιῶν γιὰ τὴν ὥρα, κι' ἀφοῦ βέβαια ἡ ἐπιθυμία μου εἶναι νὰ ἰδῶ μιὰ μέρα τὰ παιδιὰ μου στήν κοινωνία πρό παντός ἀνθρώπου, δὲν μπόρεσε νὰ μὴ μὲ τραβήξῃ ἡ ἐν λόγῳ ἀγγελία. Ἔχω λάβει καὶ τὰ 5 τεύχη. Δὲν γνωρίζω πὼς τὰ βρίσκουν οἱ μορφωμένοι ἄνθρωποι—πού εἶμαι βέβαιος, πὼς οἱ πραγματικὰ μορφωμένοι ἄνθρωποι θὰ τοὺς δώσουν τὴ θέσι πού τοὺς ἀξίζει, θὰ τὰ περιβάλλουν μ' ὅλη τους τὴν ἐκτίμησι—γι' ἀνθρώπους ὅμως σὰν ἐμένα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, τὰ τεύχη αὐτὰ εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ἀριστουργήματα, θησαυρὸς ἀνεκτίμητος. Στὴ σημερινὴ ἐποχὴ παρόμοιες ἐνέργειες μοιάζουν τὰ θαύματα, λέγω δὲ θαύματα γιὰτὶ μ' ὅλον τὸν κατήφορο πού ἔχει πάρει ἡ σημερινὴ κοινωνία, δὲν λείπουν ὅμως οἱ ἄνθρωποι μὲ τὶς πραγματικὰ ὑγιεῖς ἀρχές.

Δεχθῆτε σὰς παρακαλῶ τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήριά μου γιὰ τὴν ὥραία σας προσπάθεια, καὶ εὐχομαι εἰς τὸν ὕψιστον νὰ στερεώσῃ τὸ ἔργον σας καὶ νὰ σὰς ἐμπνέῃ διὰ τὴν συγγραφὴν τῶν λαμπρῶν ἄρθρων σας ἐκ τῶν ὁποίων περιμένομεν τὴν διαφώτισίν μας».

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Τὸ παραμῦθι... Νά, ἡ μαγικὴ λέξη ποὺ ἠλέκτριζε ὄλους μας σὰν εἴμαστε παιδιά. Ποιὸς θὰ μπορούσε ν' ἀρνηθῆ τὴ γοητεία του καὶ τὴν ὠμορφιά του, ποὺ μᾶς ἔφερνε σὲ κόσμους ἰδεατοῦς, σὲ κόσμους μαγικούς, γι' αὐτὸ τόσο ἀγαπημένους... Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀρνηθῆ πὼς μᾶς κατακυρίευε καὶ μᾶς ἄναφτε ἀκόμα περισσότερο τὴ ζωηρὴ παδικὴ μας φαντασία, καθὼς ζούσαμε μέσα στ' ὄνειρο, σὲ μιὰ παραμυθένια εὐτυχία, ὅταν ἐπὶ ὄρες ὀλόκληρες, τὰ βράδια ἰδίως τοῦ χειμῶνα, παραδιδόμαστε στὴν ἀφήγησή του, ποὺ ἀργά, λικνιστικὰ μᾶς ἐξιστοροῦσε ἢ καλὴ γιὰγιά ἢ ὀποιοσδήποτε ἄλλος.

Τὸ παραμῦθι κατὰ διαφόρους
Ἡ ἱστορία τοῦ παραμυθιοῦ. καιροὺς δὲν ἦταν μόνο γιὰ τὰ παιδιά, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς μεγάλους, καὶ κυρίως τοὺς ἀπλοϊκοὺς καὶ ἀφελεῖς ἐκείνους ἀνθρώπους, ποὺ δὲ διαφέρανε ἀπὸ τοὺς πρωτογόνους στὴ διανοητικότητα. Σὲ ἀρχαίους λαοὺς, καθὼς καὶ νεώτερους, ὑπῆρχε μιὰ ξεχωριστὴ τάξη ἀνθρώπων, ποὺ εἶχαν γιὰ ἐπάγγελμα τὴ διήγηση παραμυθίων, «Παραμυθάδες» λεγόμενοι. Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα βρίσκομε παραμυθάδες μὲ τὸ ὄνομα «λογοποιοί» ἢ «μυθολόγοι», ποὺ λέγανε παραμύθια, μύθους καὶ ἄλλες ἱστορικὲς διηγήσεις, ἕνα εἶδος ραψωδῶν. Ἀργότερα, στοὺς Ἑλληνορωμαϊκοὺς χρόνους τοὺς «λογοποιοὺς» ἀντικαθιστοῦν οἱ «ἀρεταλόγοι», ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ θαύματα τῶν θεῶν, λέγανε καὶ παραμύθια.

Στὶς Ἰνδίες, στὴν ξεχωριστὴ αὐτὴ χώρα τοῦ παρα-

μυθιοῦ, ὑπάρχουν καί σήμερα παραμυθάδες. Ὁ Maurois ἀναφέρει κάπου, πῶς στίς Γαλλικέσ ἀποικίεσ τῆσ Ἀφρικῆσ εἶδε ἰθαγενεῖσ, κατὰ ὀμάδεσ, γύρω ἀπό παραμυθάδεσ «Conteurs», ν' ἀκοῦνε τῆ διήγησῆ παραμυθῶν. Στὴν Ἰταλία καί Σικελία ὑπάρχουν καί σήμερα παραμυθάδεσ καθὼσ καί στὴν Τουρκία, «Μεντάχ» καθὼσ λέγονται, πού ὅταν ἔχουν Ραμαζάνι, τίσ νύχτεσ, διασκεδάζουν τοὺσ πιστοὺσ πού ἀγρυπνοῦνε, λέγοντάσ τοὺσ διάφορα παραμῦθια.

Καί στὴν Ἑλλάδα, ὡσ τελευταίωσ ἀκόμα ὑπῆρχαν οἱ παραμυθάδεσ τῶν караβιῶν, πού τοὺσ ἔπερναν μαζί τοὺσ οἱ καπετάνιοι, γιά νά λένε στοὺσ ναῦτεσ παραμῦθια, στὴν πλώρη τοῦ караβιοῦ, στὰ μακρυνά τοὺσ ταξίδια. Τώρα πιά δέν ὑπάρχουν, ἐκτόσ ἀπό μερικοὺσ ἀνθρώπουσ τοῦ λαοῦ, ἰδίωσ στὰ χωριά, πού ἔχουν τὸ χάρισμα τῆσ διηγῆσεωσ καί λένε κάποτε καί παραμῦθια.

Τὸ παραμῦθι ἀνήκει πιά
Τι εἶναι τὸ παραμῦθι. στὸ παιδί. Καί ἔχει σκοπὸ νά τέρψη καί νά εὐχαριστήσῃ. Εἶναι μιὰ φανταστικὴ ἱστορία συχνά γεμάτη περιπέτειεσ, ἀπρόοπτα καί θαυμάσια, μὲ Νεράϊδεσ κι' ὄλα τὰ σχετικὰ ξωτικά, Μάγισσεσ, Ἀράπηδεσ, καί Δράκουσ.

Γνήσια δημιουργήματα τοῦ λαοῦ, πού ἰδιαίτερα τὸν εὐχαριστεῖ ἡ «πεπονημένη ἱστορία», ἡ γεμάτη περιέργα, ἀνεξήγητα καί μαγικά. Τόποσ ὠρισμένοσ δέν ὑπάρχει. Ὁ δὲ χρόνοσ εἶναι πάντα ἀκαθόριστοσ. Τὸ παραμῦθι τοποθετεῖται σχεδὸν πάντα σὲ μακρυσμένη ἐποχῆ. Ἀγνοεῖ τοὺσ φυσικοὺσ νόμουσ πού ρυθμίζουन τὰ τοῦ κόσμου καί περιορίζουन τὴν ἀνθρώπινη δράση μέσα σὲ ὠρισμένα ὄρια. Κινεῖται μόνο στὸ πλαίσιο τῆσ μαγικῆσ παντοδυναμίασ.

Παντού και πάντοτε σ' όλες τις χώρες και σ' όλους τους καιρούς τὸ παιδί, πὸ δὲν ξέρει τις αἰτίες τῶν ὄντων, μένει μπροστὰ σ' αὐτὲς ἀνικανοποίητο. Γιὰ τὸν πρωτόγονο, ὅπως και γιὰ τὸ παιδί, πίσω ἀπὸ κάθε φυσικὸ φαίνόμενο κρύβεται ἓνα ὄν φοβερό.

«Ἀνθρώπος φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται» και ἰδιαίτερα και κυρίως «ὀρέγεται» τὸ παιδί, πὸ τὰ πάντα τοῦ εἶναι νέα και ἀνεξήγητα. Θέλει νὰ μάθη, νὰ γνωρίση, νὰ κατανοήση. Φαινόμενα και πράγματα, ὅλα γι' αὐτὸ εἶναι ἓνας κόσμος ἄγνωστος, ἀκατάληπτος μυστηριώδης... Ἐπιστημονικὲς ἐξηγήσεις δὲν εἶναι δυνατόν, βέβαια, νὰ τοῦ δοθοῦν. Κι' ἔτσι, ὅλα λύονται γιὰ τὸ παιδί κι' ἐξηγοῦνται μέσα στοῦ μικρὸ του μυαλό, μόνο διὰ μαγείας, με τὴν ἐπενέργεια τῆς μαγικῆς ράβδου, τὴν παντοδυναμία τῆς Μάγισσας και τῶν ἄλλων ὑπερφυσικῶν ὄντων, πὸ ἐμφανίζονται σὰν ἀπὸ μηχανῆς θεοὶ στις πιὸ κρίσιμες στιγμὲς τῆς πλοκῆς τοῦ παραμυθιοῦ, γιὰ νὰ δώσουν τὴν ποθούμενη λύση. Κι' ἔτσι τὸ παιδί, ἀκόμα περισσότερο εὐχαριστεῖται στὰ ὑπερφυσικά και μαγικά ἐκεῖνα, πὸ τοῦ ἱκανοποιοῦν τὴν ἀφελῆ του σκέψη.

«Μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρό». . . . Νὰ ἢ τὸ παραμῦθι μαγικὴ φράση πὸ μᾶς αἰχμαλώτιζε και τὸ παιδί. και ἐτιθάσσευε τὴν παιδικὴ μας ὀρμη κι' ἀνταρτωσύνη. Ἡ φράση, πὸ ἦταν ἱκανὴ νὰ μᾶς κάνη νὰ πειθαρχήσωμε ὡς διὰ θαύματος και νὰ ἐγκαταλείψωμε κάθε παιδικὴ ἀταξία. Γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο, ὄχι γιατί, καθὼς λένε, εἶναι εὐκόλο τὸ παιδί νὰ μεταφερθῆ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα στοῦ ὄνειρο, ἀλλὰ γιατί τὸ παιδί ζῆ στοῦ ὄνειρο. Και τὸ παραμῦθι, καθὼς ὑποστηρίζει και ὁ Laistner, ἓνας ἀπὸ τοὺς σοφοὺς μελετητὰς του, ἔχει τὴν προέλευσή του ἀπὸ τὰ ὄνειρα.

Γιὰ τὸ παιδί, ἐκεῖνο πὺ λήμε πραγματικότης, δὲν ὑπάρχει. Ὑπάρχουν μόνο δυνατότητες, δυνατότητες ἀφάνταστες, ἀτελειώτες, κατακτήσεις ἀσύλληπτες.

Καὶ οἱ πιὸ τυχεροὶ ἐξερευνηταὶ δὲν ἀνακάλυψαν παρὰ κομμάτια Ἑπειρῶν τὸ παιδί ὅμως, κάθε παιδί, τὸ ἀπλούστερο μικρὸ παιδάκι εἶναι ἕνας ἥρωας πὺ ἀνακαλύπτει ἕνα ὀλόκληρο σύμπαν.

Μὲς στὸ μικρὸ του μυαλὸ ὑπάρχουν καὶ ζοῦν κόσμοι ὀλόκληροι, κόσμοι ἀφάνταστοι. Ὅλα γι' αὐτὸ εἶναι εὐκόλα καὶ δυνατά· τὰ πάντα ἐξηγοῦνται, ὅλα νοοῦνται, καθὼς τοῦ προσφέρονται. Φυσικοὶ νόμοι, καθὼς εἶπαμε, δὲν ὑπάρχουν. Μὲ τὴν εὐχέρεια ἐνὸς ποιητῆ κατεβάζει τ' ἄστρα καὶ τὸ φεγγάρι μὲς τὴν ποδιά του. Μὲ τὴ διαφορά, πὺς ὁ πρῶτος μὲ τὴ λογικὴ ἔχει τὸ αἶσθημα τοῦ ἀδυνατοῦ, τοῦ ἀκαστορθώτου, ἐνῶ τὸ παιδί μὲ τὴ δικὴ του λογικὴ, ἔχει τὸ αἶσθημα τῆς δυνατότητος, τοῦ πραγματοποιησίμου.

Γιὰ τὸ παιδί δὲν ὑπάρχει πραγματικότης. Ὅλα γι' αὐτὸ, ἢ ἴδια του ἢ ζωὴ, εἶναι ὄνειρο καὶ παραμῦθι. Μήπως, ὅταν εἴμαστε μικροὶ, δὲ νομίζαμε πὺς θὰ μπορούσαμε νὰ πηδήσωμε ἀπὸ ἕνα ὕψος μὲ τὴν ἴδια εὐκολία πὺ θὰ περπατούσαμε; Καὶ μιὰ μέρα, στὸν πειραματισμὸ μας αὐτὸν δὲ διασκελίσαμε τὴ σκάλα κουτροβαλῶντας... Καὶ τότε μόνο καταλάβαμε, πὺς δὲν μπορούσαμε μὲ ὄση εὐκολία νομίσουμε νὰ πηδήσωμε ἢ νὰ πετάξωμε στὴ σκάλα. Τότε ἀποκτήσαμε τὸ αἶσθημα τῆς πραγματικότητος. Δηλαδή, τὸ αἶσθημα τῆς ἀδυναμίας μας...

Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ παιδιοῦ εἶναι πιὸ πλούσιος ἀπὸ τὸν δικὸ μας, ὅπως τὸ δέρμα του εἶναι πιὸ δροσερὸ καὶ τὸ βλέμμα του πιὸ ἀθῶο.

Καί ὅπως καί ἡ πιὸ ὠραία γυναίκα δὲ μπορεῖ νὰ συναγωνιστῆ μὲ τὴ δροσερότητα ἑνὸς παιδιοῦ, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο δὲ μποροῦμε νὰ συναγωνιστοῦμε τὸ παιδί στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐφευρετικότητος καί τῆς φαντασίας. Ἡ ἐφευρετικότης καί ἡ λογικὴ τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἐλεύθερες, δὲ γνωρίζουν περιορισμούς, εἶναι ἀδέσμευτες, ἀχαλίνωτες.

Ἡ λογικὴ τοῦ παιδιοῦ ποὺ βάζει σὲ τόση ἀμηχανία τοὺς μεγάλους, ἡ λογικὴ αὐτὴ ποὺ μεθαίει στὰ ἀνικανοποίητα κι' ἀμέτρητα ἐκεῖνα «Γιατί;»... Ἡ λογικὴ αὐτὴ τοῦ εἶναι ἀρκετὴ νὰ τὸ κἀνῃ νὰ ζήσῃ σ' ἕνα κόσμο φανταστικό, ἢ τοῦλάχιστον ποὺ μᾶς φαίνεται φανταστικός. Ἡ γονιμότης τῆς ἐφευρετικότητός του, ποὺ εἶναι ιδιότης δημιουργικῆ, μαζί μὲ τὴ δική του λογικὴ, μποροῦν νὰ κάμουν τὸ παιδί νὰ πλάθῃ ὀλόκληρους μύθους. Θαυμαστά συνδυασμένη ἢ γόνιμη ἐφευρετικότης μὲ τὴ λογικὴ αὐτὴ, ὑπαγορεύει στὰ παιδιὰ ἀτελείωτες φανταστικὲς ἱστορίες. Γι' αὐτό, κι' ὅταν λέμε ἕνα παραμῦθι, τὸ παιδί, ποὺ παρσκολουθεῖ μὲ ζῶηρό ἐνδιαφέρον, δὲν περιορίζεται στὸ ν' ἀκούῃ μόνο, ἀλλὰ πολλὰς φορὲς καί προσθέτει εἰκόνες μὲ τὴ δική του φαντασία, ἀναλόγως τῆς διαθέσεως τοῦ συναισθηματικοῦ του κόσμου. Γι' αὐτό, ὅλα τὰ παιδιὰ εἶναι καλλιτέχνες, εἶναι δημιουργοί· κι' ἐκεῖνα ἀκόμα ποὺ θὰ ἐξελιχθοῦν ἀγότερα σὲ τύπους πρακτικούς, ὑπῆρξαν ἀσφαλῶς καλλιτέχνες, μιὰ φορά, τοῦλάχιστον, στὴ ζωὴ τους. Πολὺ σωστὰ ἔχει εἰπωθῆ, πὼς ὅλα τὰ παιδιὰ εἶναι ποιηταί, καθὼς καί ὅλοι οἱ ποιηταί πὼς εἶναι παιδιὰ.

Τὸ παιδί μὲ τὴ ζῶηρή, καθὼς εἴπαμε, φαντασία του καί τὴ γόνιμη ἐφευρετικότητά του εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν ἔχῃ ποιητικὲς εἰκόνες στὸν ἐγκέφαλό του καί

νά μὴν ἐκδηλώνη ποιητικὲς διαθέσεις. Ὅλα τὰ παιδιὰ, ἂν παρατηρήσετε, ἔχουν στιγμὲς καλλιτεχνικῆς ἐκδηλώσεως, ἀνεξάντλητες σὲ ἔκφραση καὶ χάρη πνεύματος, ἀναλόγως σὲ κάθε παιδί. Ἀξίζει ν' ἀναφερθῆ ἓνα σχετικὸ ποιητικώτατο παράδειγμα. Κάποτε, ἓνα παιδί, μὲ τὸ νὰ βλέπη νὰ μπαίνη ἀπὸ τὸ παράθυρο ὁ ἥλιος, ὁ ἀέρας, ἡ βροχή, ἡ ζέστη καὶ τὸ κρῦο, ἔφθασε μὲ τὴ λογικὴ του, στὸ μαθηματικὸ συμπέρασμα, νὰ πῆ στὴ μητέρα του, ὅταν ἐνούχτωνε κι' ὅλα σκοτείνιαζαν ἔξω καὶ μέσα στὴ κάμαρα, νὰ κλείσῃ γρήγορα τὸ παράθυρο «γιὰ νὰ μὴ μπῆ μέσα ἡ νύχτα». Νὰ πῶς ἡ λογικὴ ἐνὸς παιδιοῦ, ποῦ ἐργάζεται σὲ μιὰ πείρα ἀτελεῖ, καταλήγει σ' ἓνα ποιητικώτατο εὔρημα. Γι' αὐτὸ πολὺ ὀρθά, παρατηρεῖ ὁ Sainte-Beuve: «Καθένας κλείνει μέσα του ἓνα ποιητὴ, ποῦ πέθανε νέος καὶ τοῦ ὁποίου ἓνας ἄνθρωπος ἐπέζησε».

Ἡ λογικὴ αὐτὴ εἶναι ποῦ κάνει τὸ παιδί νὰ γίνεταί ἐπίμονος μαχητὴς τῆς πραγματικῆς λογικῆς. Γιατί ἔχει κι' ἐκεῖνο τὶς ἀπόψεις του καὶ τὶς ἀντιλήψεις του, σύμφωνα μὲ τὴ δική του παιδιατικὴ νοοτροπία. Γι' αὐτὸ στὴν ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ—καθὼς ξέρουν πολὺ καλὰ οἱ γονεῖς—οἱ μεγάλοι βρῖσκονται συχνά στὴν ἀνάγκη νὰ παλαίβουν μὲ τὴ λογικὴ του αὐτὴ καὶ νὰ τοῦ τὴν ἀλλάζουν σύμφωνα μὲ τὴν πραγματικότητά.

Κι' αὐτό, φυσικά, εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο. Καὶ οἱ γονεῖς, νομίζομε, πρέπει κάποτε νὰ ὑποχωροῦν καὶ νὰ μὴ ζητοῦνε ὅλα ἀπὸ τὸ παιδί, σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ τῶν μεγάλων.

Ἐπόμενο εἶναι, ὅταν τέτοια εἶναι ἡ λογικὴ καὶ ἡ φαντασία τοῦ παιδιοῦ, τὸ παραμῦθι, μ' ὅλα του τὰ ἀπρόοπτα καὶ μαγικὰ εὔρηματα, ν' ἀνήκῃ στὸ παιδί.

Τὸ παραμῦθι ἄσκει ἐξαιρετικὴ
Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐπίδρασις στὴν παιδικὴ ψυχὴ. Ἐνα
παραμυθιοῦ κοριτσάκι εἶχε πάθει, σπάνιο γιὰ
τὴν ἡλικία του, μιὰ φοβερὴ μελαγ-
χολία. Καὶ θεραπεύτηκε ὄχι βέβαια, καθὼς ἦταν πι-
θανόν, μὲ τὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης, μὲ γιατροὺς καὶ
φάρμακα, ἀλλὰ μὲ τὰ παραμύθια, δηλ. μὲ παραμυ-
θοθεραπεία, ἓνα εἶδος ψυχοθεραπείας. Μιὰ ἀπλοϊκὴ
γυναίκα τυχαίως, ἄρχισε νὰ λέη στὴ μικρὴ ἄρρωστη
διασκεδαστικὰ κ' εὐχάριστα παραμύθια, καὶ σιγά-
σιγὰ τὸ παιδί ἐκεῖνο, ξαναβρῆκε μὲ τὴ γοητεία τοῦ
παραμυθιοῦ, τὴν πρώτη του φαιδρότητα.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ παιδί ὑποφέρει ἀπὸ
κάποιον φυσικὸ πόνου καὶ τοῦ λέτε παραμύθια, παρα-
δίδεται ὁλόκληρο στὴν ἀφήγησι. Ὅπως ἔτυχε νὰ δῶ
ἓνα παιδάκι ποὺ εἶχε σπάσει τὸ χέρι του, νὰ ξεχνᾷ
τοὺς πόνους του, ὅταν ἄρχισαν στὸ σπίτι, νὰ τοῦ λένε
παραμύθια. Προσηλώθηκε τελειῶς στὴ διήγησι καὶ τὰ
κλάμματα καὶ οἰγόοι τοῦ πόνου εἶχαν σταματήσει.

Ἄλλὰ καὶ ποῖος ἀπὸ μᾶς δὲν ἔχει ζωηρὴ κ' ἄ-
γαπημένῃ τὴν ἐνθύμησι τοῦ παραμυθιοῦ στὰ παι-
δικὰ του χρόνια...

Τὰ παραμύθια εἶναι ψυχικὴ
Ἡ παιδαγωγικότης καὶ πνευματικὴ τροφή τοῦ παι-
τοῦ παραμυθιοῦ διοῦ καὶ πρέπει ζωηρὰ νὰ μᾶς
ἐνδιαφέρῃ ἢ ποιότητος των. Ἐκτὸς
ἀπὸ τὴν τέρψη καὶ τὴ διασκέδασι, ἀκριβῶς γιὰ τὴ
γοητεία ποὺ ἀσκοῦν τὰ παραμύθια στὸ παιδί, μπορού-
με νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμε ὡς ἓνα σπουδαῖο μέσον
ἀγωγῆς. Κι' ὅλοι ξέρομε τί σημασία ἔχει ἡ ἀγωγή γιὰ
τὸ παιδί. «Τῆς ἀγωγῆς οὐδὲν θεϊότερον», λέγει ὁ
Πλάτων.

Γενικώτερα, στὸν τόπο μας, ὡς σήμερα τοῦλάχισ-

στον, δὲ μπορούμε νὰ ποῦμε, ἀτυχῶς, πὼς τὸ παραμῦθι ἦταν ἐμπιστευμένο σὲ καλὰ χέρια. Γι' αὐτό, δὲν ὑπῆρχε ἴσως κανένα παιδαγωγικὸ ὄφελος. Θηρία καὶ φαντάσματα, δράκοντες καὶ γίγαντες, ὄλα τὰ ὑπερφυσικά καὶ μυθικά ὄντα, μὲ ἥρωες τὰ βασιλόπουλα καὶ τὶς βασιλοπούλες καὶ μὲ τὶς ἀπαραίτητες πεντάμορφες, σ' ἓνα πρωτόγονο ὕφος, σὲ μιὰ πρωτόγονη σύνθεση, κάθε ἄλλο παρὰ συντελοῦσαν στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ τοῦ παιδιοῦ κόσμου. Ἀπεναντίας, κάποτε, καὶ κακὸ μπορούσαν νὰ κάνουν στὴ παιδικὴ ψυχὴ, ἐφ' ὅσον ἦσαν γραῶδη ἐπινοήματα, τῆς πρώτης τυχούσης ἀμόρφωτης γυναίκας, καὶ κυρίως, παιδαγωγικῶς ἀνεξέλεγκτα. "Ὅσο τὰ καλὰ παραμῦθια ἔχουν σπουδαία εὐεργητικὴ ἐπίδρασι στὸ ἦθος τοῦ παιδιοῦ, ἀφοῦ καθῶς εἶναι γνωστὸ στὴν πρώτη ἡλικία οἱ ἐντυπώσεις εἶναι ζωηρότατες : « Πάντα στέργομεν τὰ πρῶτα μᾶλλον » κατὰ Ἀριστοτέλην, τόσο, τὰ κακοῦ περιεχομένου παραμῦθια βλάπτουν θετικῶς τὴν παιδικὴ ψυχὴ.

Γεννοῦν πολλὰς φορὲς τὸ φόβο, τὴ δειλία, τὸ μῖσος, τὴν ἀγανάκτηση, κι' ἀκόμα, συναισθήματα τρόμου κι' ἐκδικήσεως. "Ἐχω ὑπ' ὄψει μου τὸ ἀκόλουθο σχετικὸ παραμῦθι, πὸ μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἡ μητριὰ θέλει νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν προγονή της, καὶ τῆς λείει ν' ἀνοίξῃ τὸ μπαούλο γιὰ νὰ πάρῃ κάτι, καὶ τότε ἡ μητριὰ σπεύδει καὶ κλείνει μὲ ὄρμη τὸ μπαούλο καὶ κόβει τὸ κεφάλι τῆς μικρῆς...

"Ὑστερ' ἀπὸ τὸ ἄκουσμα ἐνὸς τέτοιου παραμυθιοῦ δὲ χρειάζεται καὶ πολὺ ν' ἀντιληφθοῦμε τί ἀλγερινὴ ἐντύπωση δοκιμάζει τὸ παιδί καὶ τί συναισθήματα τρόμου καὶ ἀγανακτήσεως ταραξοῦν τὴν ἀθῶα του ψυχὴ, πὸ εἶναι ἱκανὰ νὰ τοῦ κάνουν κακὸ γιὰ ὄλη του ἴσως τὴ ζωὴ. "Ἡ, καὶ ἀνάλογα μὲ τὴ φύση

τοῦ παιδιοῦ, ἓνα τέτοιο παραμῦθι, μπορεῖ νά τοῦ ἐνισχύση ὑπάρχουσες τυχόν κακές διαθέσεις. Ἄλλά καί ἄλλα παραμύθια πού ἔχουν ἀνήθικες δοξασίες καί παρόμοια συμπεράσματα, μπορεῖ νά διαφθείρουν τά παιδιά. Σ' αὐτόν τόν περίφημο «Κοντορεβιθούλη», δέ ξέρω, ἂν εἶναι παιδαγωγικό, ὁ πατέρας του, ἐπειδή ἔχει πολλά παιδιά καί δέν μπορεῖ νά τά θρέψη, νά πηγαίνη τὸ δυστυχῆ Κοντορεβιθούλη στό δάσος, τάχα πῶς θά κόψουν ξύλα, καί ἐκεῖ νά τόν ἐγκαταλείπη, γιά νά ἀπαλλαγῆ ἀπό αὐτόν... Ὅπως πάλι στή «Σταχτοπούτα», ἡ μητριά της, ἐπειδή ἡ Σταχτοπούτα εἶναι πολὺ ὠραία, τὴ μισοῦσε τὴ βασάνιζε καί τὴν εἶχε διαρκῶς κοντὰ στή στάχτη ἢ σκεπασμένη μὲ στάχτη.

Καί στὰ δυὸ αὐτὰ παραμύθια, ὅσο, βέβαια, κι' ἂν ἔρχεται ἀργότερα ἢ δικαίωση, μὲ τὴν ἱκανοποίηση καί τὴν ἀνύψωσι καί τῶν δύο ἡρώων τῶν παραμυθιῶν αὐτῶν, δέ νομίζομε πῶς ἔχουν καί πολὺ νά διδαχθοῦν τὰ παιδιά ἀπὸ τίς κάθε ἄλλο παρὰ ἠθικὲς ἀρχικὲς αἰτίες πού συνετέλεσαν στὴν εὐτυχία τοῦ Κοντορεβιθούλη καί τῆς Σταχτοπούτας. Ἀντίθετα, μποροῦμε νά τονίσωμε τὴν παιδαγωγικότητα τῆς «Κοκκινোসκουφίτσας», πού γιατί δέν ἄκουσε τὴ μητέρα της καί ἐλοξοδρόμησε στό δάσος, τιμωρήθηκε, μὲ τὸ νά τὴν φάη ὁ λύκος, αὐτὴν καί τὴν γιὰ γιά της... Καί πάλι, ψυχολογικῶς, γιά νά μὴ μείνη τό παιδί μὲ τὴν ὀδυνηρὴ αὐτὴ ἐντύπωσι, ἔρχεται ὁ κυνηγὸς καί βγάζει, ὡς διὰ μαγείας, σφῆρες καί ἀκέραιες καί τίς δύο ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τοῦ λύκου.

Γι' αὐτὸ χειάζεται μεγάλη προσοχὴ τὰ παραμύθια νά μὴ λέγονται στὰ παιδιά ἀπὸ τὴν ὑπρέτρια, καθὼς συνήθως ἡ τὴν πρώτη τυχούσα γυναικοῦλα, ἀλλὰ νά προσφέρονται μὲ ἐκλεκτικότητα, ἀπὸ τοὺς

Ίδιους τούς γονεῖς καί κυρίως ἀπό τῆ μητέρα, ἢ ὁποῖα ἔτσι ἔρχεται σέ πιό στενή ἐπαφή μέ τόν ψυχικό κόσμο τοῦ παιδιοῦ της καί συνδέεται μ' ἐκεῖνο ἀκόμα περισσότερο. Ἴσως ἕνας λόγος πού τὰ παιδιὰ ἀγαποῦν τίς ὑπηρετρίες, εἶναι γιατί τούς λένε παραμῦθια.

Ἄλλὰ καί ὁ τρόπος πού λέμε ἕνα παραμῦθι στό παιδί, ἀποτελεῖ μιὰ ἰδιαίτερη τέχνη. πού σέ πολλούς, βέβαια, εἶναι ἐντελῶς φυσική. Ὑπάρχουν μάλιστα καί εἰδικές μελέτες γιά τόν τρόπο πού πρέπει νά λέμε τὸ παραμῦθι. Ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιά τὴν ἀφήγησή του, ἀπό ψυχολογικῆς ἀπόψεως εἶναι: Νά δείχνουν οἱ μεγάλοι πῶς πιστεύουν σ' ἐκεῖνα πού λένε. Νά μὴν ἀφίνουν δηλαδή νά νοηθῆ ἀπὸ τὸ παιδί, ὅτι πρόκειται γιά ἀστείότητες, τῆ στιγμῆ πού ἐκεῖνο παρακολουθεῖ καί σᾶς ἀκούει μὴ τόση σοβαρότητα. Ὅπως δέν πρέπει τὰ παραμῦθια νά λέγονται σέ ἀκατάλληλη ὥρα, τὴν ὥρα τοῦ ὕπνου π. χ. τοῦ φαγητοῦ κ' λ. π. Ἡ φωνή μας δὲ κατὰ τὴν ἀφήγησι νά εἶναι μᾶλλον χαμηλῆ, ἡπία καί κάπως ὑποβλητική, καί νά ἔχουμε ὅσο τὸ δυνατόν καθαρὴ ἄρθρωση, ἔτσι πού τὸ παιδί νά δέχεται ἄνετα κι' εὐχάριστα τὴν ἐντύπωσι τοῦ παραμυθιοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα τὸ παραμῦθι ὡς παιδαγωγικὸ μέσον
Τὸ παραμῦθι στὴν ἀρχαιότητα ἔδωκε ἀφορμὴ σὲ συζητήσεις καί ἐπιστημονικὲς μελέτες. Ἐπειδὴ καί τότε τὰ παραμῦθια ἦσαν «γραῶν ὕθλοι» καθὼς ἔλεγαν, δηλαδή γραιῶν φλυαρίες καί μωρολογίες, καί ὁ Πλάτων ἤξερε, βέβαια, τὴν μορφωτικὴ των δύναμη, ἔλεγε: «Μὴ λέγετε τὰ τυχόντα παραμῦθια στὰ παιδιὰ». Ἄλλὰ καί γιὰ τούς μύθους πού ἀκμάζανε τότε ὑπῆρχαν καί γι' αὐτοὺς οἱ σχετικὲς ἀντιρρήσεις. Ὅχι, βέβαια,

για τούς Αίσωπείους, πού παρέμειναν θαύμα της ανθρώπινης διανοίας, αλλά κυρίως για ώρισμένες διηγήσεις τών μυθικών παραδόσεων. Ἡ πλουσία καί γόνιμη φαντασία τών Ἑλλήνων εἶχε δημιουργήσει, ὡς γνωστόν, ὀλόκληρη μυθολογία, ἡ ὁποία παρ' ὄλη τὴν ἀναντίρρητη σοφία της καί ποιήσῃ της, δὲν ἦταν ἀπηλλαγμένη σκηνῶν καί πράξεων, κάθε ἄλλο παρὰ ἠθικῶν, κατσλήλων γιὰ τὴ διαπαιδαγώγησιν τῶν μικρῶν. Ὅπως αἴφνης οἱ περιγραφές ἐρωτικῶν σχέσεων τῶν Θεῶν καὶ ἄλλα παρόμοια. Καὶ ἡ μυθολογία τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιὰ τὰ παιδιά, ἦταν κυρίως, ὅτι γιὰ τὰ σημερινὰ τὸ παραμῦθι. Ὁ Ἀριστοτέλης, ἂν καὶ δὲν εἶχε ἀσχοληθῆ εἰδικῶς μὲ τὴν παιδευτικὴ δύναμιν τῶν μύθων, ἀναφερόμενος στὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφιλοσόφησε ὁ Πλάτων, συμφωνεῖ μὲ ἐκεῖνον καὶ γράφει στὴ «Ρητορικὴ» του: «Ἡδέα τὰ χαρὰν ἐργαζόμενα» ὅπως εἶναι, λέγει, καὶ οἱ περιπέτειες καὶ κίνδυνοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους σώζονται οἱ ἥρωες τῶν διαφόρων μυθολογημάτων, καθὼς τοῦ Ἡρακλέους, Θηοῶς, κλπ. Τόσο ὁμοῦς ὁ Πλότων ὅσο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης φοβούμενοι μόνον καὶ οἱ δύο μὴπως, ὠρισμένες διηγήσεις, ὅπως αὐτὲς πού ἀναφέραμε, συντελοῦσαν στὴ διαφθορὰ τῶν παιδιῶν, συνιστοῦσαν, ὅπως οἱ μῦθοι ὑποβάλλονται σὲ αὐστηρὸ ἔλεγχον ἀπὸ τοὺς Προϊσταμένους τῆς Πολιτείας. Τόση σημασία δίνανε στὴν ποιότητα τῆς πνευματικῆς τροφῆς τῶν παιδιῶν.

Κατὰ τὸν τελευταῖον αἰ-
τὸ παραμῦθι στὰ σχο- ὠνα ἔγινε στὴ Γερμανία σο-
λεῖα καὶ ἡ συγγραφὴ βαρὴ σκέψη καὶ μεγάλη συ-
παραμυθιῶν ἀπὸ λογο- ζήτησιν ἀπὸ παιδαγωγοὺς
τέχνας. περιωπῆς, γιὰ νὰ εἰσαχθῆ
τὸ παραμῦθι στὰ σχολεῖα,

ώς μέσον διδακτικό. Παρ' ὄλες τις ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς ἀντιλήψεις καὶ γνώμες διαπρεπῶν παιδαγωγῶν, ἐπεκράτησαν οἱ γνώμες τῶν ἀντιφρονούντων καὶ δικαίως, νομίζομε, ἐφ' ὅσον τὰ παραμύθια ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, χωρὶς παιδαγωγικὸ περιεχόμενον καὶ συχνὰ φλυαρίες καὶ μωρολογίες, ἀπὸ τίς ὅποιες, βέβαια, πρέπει ν' ἀπέχουν τὰ παιδιὰ, καθὼς παρατηρεῖ γενικώτερα καὶ ὁ πολὺς Πεσταλότοι: «Μακριὰ ἀπὸ διηγήσεις ἀνούσιες, φλύαρες, μωρὲς καὶ ἀσυνάρτητες».

Ἀπὸ τότε ὅμως ἕως σήμερα, τὰ πράγματα παρουσιάζονται διαφορετικώτερα. Καὶ ἰδίως ἀφ' ὅτου τὰ ἀχαλινώτου φαντασίας καὶ κενὰ περιεχομένου παραμύθια τῆς λαϊκῆς παραδόσεως, ἀντικατέστησαν σὲ μεγάλη ἔκταση, παραμύθια γραμμένα ἀπὸ ἐπιστήμονες φιλολόγους καὶ λογοτέχνες περιωπῆς. Τὴν πρώτη ἀξιόλογη συλλογὴ παραμυθιῶν ἐξέδωκαν οἱ φιλόλογοι Γερμανοὶ ἀδελφοὶ Γκρήμ. Ἐπίσης ὁ Δανὸς λογοτέχνης Ἰωάννης Ἄντερσεν ἔγραψε ὠραιότατα παραμύθια, ἀνώτερα κατὰ τὴ γνώμη μας τῶν προηγουμένων, ὄχι μόνον βέβαια, ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παιδαγωγικῆς. Εἶναι ποιητικώτατα, ἀριστουργήματα τέχνης καὶ φιλοσοφικῆς βαθύτητος, κατάλληλα καὶ διὰ μεγάλους. Στὰ παραμύθια τοῦ αὐτά, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, χρωστᾶ ὁ Ἄντερσεν τὴν παγκόσμια φήμη του. Τὴν παιδαγωγικὴ σημασίαν τοῦ παραμυθιοῦ ἔχοντας ὑπ' ὄψει τῆς ἡ Σοβιετικῆς Ρωσσίας, δὲν τὸ ἄφισε ἀνεκμετάλλευτον. Μὲ παραμύθια, ποὺ ἐξυπηρετοῦν τοὺς κομμουνιστικοὺς σκοποὺς τῆς, τὴν ἄρνηση τῆς πατρίδος, θρησκείας καὶ οἰκογενείας, τροφοδοτοῦνται καὶ δηλητηριάζονται σήμερα ὅλοι οἱ μικροὶ τῆς Ρωσ-

σίας. γραμμένα επίτηδες από Μπολοσεβίκους λογοτέχνες.

Στην Ἑλλάδα, ἐκτός ἀπὸ τὶς μετα-
Τὸ ἑλληνικὸ φράσεις ξένων παραμυθίων, κυκλοφο-
παραμῦθι. ροῦν ἀρκετὲς πρωτότυπες ἐκδόσεις τοῦ
τιτλοφοροῦνται «Παραμῦθια». Οἱ πε-
ρισσότερες ὁμῶς, περιέχουν παιδικὰ διηγήματα καὶ
ἄλλα σχετικὰ ἀναγνώσματα. Ὁ γνωστός τύπος τοῦ
παραμυθιοῦ, μὲ τὶς φανταστικὲς διηγήσεις τρομερῶν
καὶ θαυμασιῶν καὶ τὴν ἐπενέργεια ὑπερφυσικῶν δυ-
νάμεων καὶ μαγικῶν ἐπεμβάσεων, στὶς ἐκδόσεις αὐ-
τές, σπάνια ἀπαντᾶται. Ἀπὸ τὰ ὠραιότερα Ἑλ-
ληνικὰ παραμῦθια, ποῦ ἔχομε ὑπ' ὄψει μας, εἶναι
κατὰ τὴ γνώμη μας, τοῦ ποιητοῦ κ. Γεωργίου Δρο-
σίνη. Σύντομες διηγήσεις, καὶ αὐτὸ εἶναι μεγάλο προ-
τέρημα, ὠραιότατες μὲ ποιητικὴ ἔκφραση καὶ μὲ ἐν-
τελῶς διδακτικὸ περιεχόμενο. Ὅλα γραμμένα μὲ
ποιητικὴ βάση καὶ παιδαγωγικὴ σκοπιμότητα. Τύπου
καθαρῶς παραμυθιοῦ καὶ αὐτά, τὰ περισσότερα τοῦ-
λάχιστον, δὲν εἶναι. Μετέχουν τοῦ μύθου μὲ τερ-
πνοὺς καὶ διδακτικοὺς διαλόγους ζώων, δένδρων
καὶ φυτῶν. Ὁ ποιητής, ἀνάμεσα ὀνείρου καὶ πραγ-
ματικότητος, ἀκολούθησε τὴ μέση ὁδὸ. Ἡ φαντασία
μὲ τὴν πραγματικότητα δίνουν τὸ χέρι σ' ἓνα ται-
ριαστὸ συναπάντημα. Ἀλλὰ καὶ τὸν τύπο τοῦ γνή-
σιου παραμυθιοῦ μᾶς τὸν δίνει περίφημα μὲ τὰ πα-
ραμῦθια του. «Τὸ μαγεμένο πηγάδι», «Τὰ δυὸ βασι-
λόπουλα» καὶ «Τὰ τρία χαρίσματα τῆς κόρης». Τὸ
τελευταῖο μάλιστα εἶναι καὶ τὸ ποιητικώτερο. Ἀέρινο,
χαριτωμένο, μὲ μιὰ διήγηση στρωτὴ καὶ ἀπλῆ, γε-
μάτη ὁμορφιά καὶ ποίηση. Ἡ κόρη σὰ γελᾶ σκορ-
πίζονται ἀπὸ τὸ στόμα τῆς τριαντάφυλλα καὶ ὅταν
πάλι κλαίει κυλοῦνε ἀπ' τὰ μάτια τῆς μαργαριτά-

ρια. . . . Οί τελευταῖες αὐτὲς ποιητικὲς εἰκόνες, χω-
ρίς νὰ εἶναι πρωτότυπες, γιατί τις ἀπαντοῦμε σ' ἕνα
παλιὸ λαϊκὸ παραμῦθι «Τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι», εἶναι
ὡς τόσο, στὴ νέα σύνθεσή τους, καλὰ καὶ ἔντεχνα
τοποθετημένες. Ὁ ποιητὴς στὰ παραμῦθια του αὐτὰ
θαυμαστά συνδυάζει τὸ «τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου».
Καὶ πολὺ σωστὰ προλογίζει στὴν ἔκδοσή τους μὲ
τοὺς ἀκόλουθους στίχους :

Σ' ἄν τὸ σιτάρι σπέρνεται στὸν κόσμον ἢ ἀλήθεια.
Κι' ἀπ' τὸν καθάριο σπόρον τῆς φυτρῶνον παραμῦθια.
Καλότυχος ὅποιος μπορεῖ τὰ στάχυα νὰ θερίσῃ,
Καὶ τὸ σιτάρι ἀπ' τ' ἄχυρον καλὰ νὰ ξεχωρίσῃ.
Γιὰ τὸν μικρὸ τὸν κόπον τοῦ μεγάλου κέρδος μένει.
"Ὀλη ἢ ἀλήθεια ποῦ θὰ βρῆς στὰ ψέμματα κρυμμένη!

Ἐπίσης ὑπάρχουν συλλογὲς Ἑλληνικῶν παραμυ-
θίων τοῦ παλίου ἐκείνου τύπου τῶν μακρῶν διη-
γήσεων τοῦ λαοῦ, ὅπως εἶναι τῆς Μαριάννας Γρηγ.
Καμπούρογλου, μητέρας τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Δημ.
Γρηγ. Καμπούρογλου καὶ τῆς δ. Γεωργίας Ταρ-
σοῦλη ποῦ βγῆκε δῶ καὶ λίγα χρόνια.

Τὰ πρῶτα γνήσια Ἀθηναϊκὰ παραμῦθια, ἔχουν
χαρακτηρισθῆ ὡς φιλολογικὸ μνημεῖο τῆς πόλεως
τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐνδιαφέρουν περισσότερο γιὰ τὴ
γλωσσικὴ τους διατύπωση.

Τὰ παραμῦθια τῆς Γεωργίας Ταρσοῦλη, τῆς ἴδιας
σχολῆς μὲ τὰ προηγούμενα εἶναι ἀκόμα, πολλὰ ἀπ'
αὐτὰ, καὶ ἀντιπαιδαγωγικά. "Ὅπως π. χ. στὸ παρα-
μῦθι τὸ «Αἶνιγμα», ὁ νέος ποῦ ξεκίνησε ἀπ' τὸ χωριὸ
γιὰ νὰ πάῃ στὴ βασιλοπούλα νὰ τῆς πῆ ἕνα δύσκολο
αἶνιγμα, στὸ δρόμον πείνασε· μπῆκε σ' ἕνα ἐκκλησάκι
κι' ἐκεῖ, μὴ ἔχοντας ξύλα, πῆρε τὰ βιβλία τῆς ψαλτικῆς
— ἢ φράσις τοῦ παραμυθιοῦ — τοὺς ἔβαλε φωτιά κι' ἔ-

ψησε τὸ κρέας πού εἶχε μαζύ του. Μεταχειρίσθηκε ἀκόμα νερό ἀπ' τὸ καντήλι τῆς ἐκκλησίας καί ἄλλα παρόμοια.

Συλλογὴ παραμυθῶν ἀπὸ ἀνέκδοτο ὕλικό τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, ἔχει ἐκδόσει ὁ κ. Μέγας, μὲ καλλιτεχνικώτατες ξυλογραφίες τοῦ κ. Κόντογλου.

Ἀλλὰ καί τὰ παραμύθια αὐτά, χωρὶς, βέβαια, νὰ εἶναι ἀντιπαιδαγωγικά, σὰν τὰ προηγούμενα, αὐστηρότερα κρινόμενα, δὲν εἶναι καί αὐτά ἐκεῖνα πού σήμερα θὰ θέλαμε ἀπὸ καθαρή παιδαγωγικὴ καί λογοτεχνικὴ ἄποψη.

«Δὲν εἶναι πλήρη καί ἄρτια» παρατηρεῖ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς. Καί πολὺ φυσικά, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ παραμύθια τοῦ λαοῦ, μ' ὄλο πού διατηροῦν τὴ χάρη τῆς ἀπλοϊκῆς διηγήσεως.

Πάντως, τὰ παραμύθια τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Μέγα ἔχουν ἐνδιαφέρον, καί τὴ σπουδαία ἀρετὴ πὼς δὲν εἶναι τοῦ τύπου τῶν διεθνῶν παραμυθῶν. Ἔχουν ἐλληνικοποιηθῆ, νὰ ποῦμε, ἀπὸ τὸ λαὸ κι' ἔχουν πάρει χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ του, ἀπὸ τὰ ἦθη του.

Ὁ ψαρᾶς π.χ. στὸ σχετικὸ παραμῦθι ρίχνει τὰ δίστυα του, κατὰ τρόπο πού συνηθίζουν στὰ ἐλληνικὰ ἀκρογιάλια. Καί φανερῶνεται στὸ ἴδιο παραμῦθι ἡ Γοργόνα τῶν ἐλληνικῶν θαλασσῶν πού ζωγραφίζεται στὴν πλώρη τῶν караβιῶν καί πού εἶναι ἀπὸ τὴ μέση καί κάτω ψάρι.

Ὁ κ. Μέγας ἄλλαξε καί τὴ γλῶσσα τῶν παραμυθῶν, ὅπου ἦταν ἰδιωματικὴ, μὲ τὸ συνηθισμένο κοινὸ τύπο. Στὴ συλλογὴ αὐτὴ βρίσκομε ἀκόμα καί μύθους ζῶων καί χαριτωμένες εὐτράπελες διηγήσεις.

Ὁ συγγραφεὺς πῆρε ὅ,τι καλύτερο μπορούσε

νά δώση ή λαϊκή αφήγηση στο είδος αυτό. 'Η όλη του αυτή εργασία είναι πραγματικά αξιέπαινη.

Περίφημες μικρές διηγήσεις, σάν παραμυθάκια, με σκοπό τὰ παιδιά ν' ἀποκτήσουν ἄκοπα κι' εὐχάριστα τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἔχουν μεταφρασθῆ με πολλήν ἐπιτυχία ἀπό τῆ γαλλικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν κ. 'Αθηνᾶ Βλάχου. Τὸ ἔργο ἀνήκει στὴν κ. Suzanne Cognaz, διευθύντρια τοῦ παιδικοῦ κήπου στὴ Γενεύη.

'Εκτὸς ἀπὸ παραμύθια ποὺ ἐνδιαφέρουν τὴ μελέτη μας αὐτῆ, παιδικὰ διηγήματα καὶ ἐν γένει ἀναγνώσματα γιὰ παιδιά, τερπνότατα καὶ πολὺ παιδαγωγικά, ἔχουν γραφῆ ἀπὸ διάφορες 'Ελληνίδες, ὅπως ἀπὸ τὴν κ. 'Αρσινόη Παπαδοπούλου ποὺ τόσα ἔχει προσφέρει στὴν παιδικὴ λογοτεχνία. Τὴν κ. Δέλτα, τῆς ὁποίας τὸ ἔργο εἶναι καὶ αὐτῆς τόσο διαδεδομένο, τὴν κ. Καζαντζάκη καὶ ἄλλες, ἂν καὶ τῆς τελευταίας ἔχομε λόγους νὰ φρονοῦμε, πὼς δὲν εἶναι ὅλα παιδαγωγικά. 'Αλλὰ δὲν πρόκειται στὴ μελέτη μας αὐτῆ νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ γενικώτερα, ἢ σημερινὴ παιδικὴ λογοτεχνία.

Τὰ 'Ελληνικὰ παραμύθια, ἀπὸ ὅσα ἀναφέραμε, ἀπόλυτα, δὲν μᾶς ἱκανοποιοῦν. Τοῦ κ. Δροσίνη, παρ' ὅλο ποὺ ἀποτελοῦν, βέβαια, κάποια ἐξαίρεση, δὲν εἶναι ἄρκετά.

Εἶθε γρήγορα ν' ἀποκτήσωμε παραμύθια ἀπλᾶ, ποιητικὰ καὶ σύντομα γραμμένα ἀπάνω σὲ παιδαγωγικὲς βάσεις. Εὐτυχῶς δὲν στερούμεθα ἐκλεκτῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν.

Γενικῶς τὰ παραμύθια, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι κακοῦ περιεχομένου, ἀναμφισβήτητα συντελοῦν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἠθικῆς κρίσεως τῶν παιδιῶν. 'Ἠθικοὶ τύποι, ὅπως εἶναι π. χ. οἱ ἄνθρωποι ποὺ εὐ-

εργετοῦν, ἐλεοῦν, κλπ. μένουν γιά πάντα ζωηροί καί καθαροί στή συνείδησή τους. Τά παραμύθια ἔχουν ἐπίδραση στή φαντασία καί στό καθόλου συναίσθημα καί ἀναπτύσσουν ἀκόμα τὸ γλωσσικὸ αἰσθημα καί τὴ λεκτικὴ ἰκανότητα τοῦ παιδιοῦ. Ἀπαραίτητο ὅμως εἶναι νὰ ὑπάρχει κάποιο μέτρο καί νὰ μὴ γίνεται κατάχρησι στή διήγησι τῶν παραμυθίων, γιατί τότε μπορεῖ νὰ ἐξαφθῆ παραπάνω ἀπ' ὅσο πρέπει ἡ φαντασία τοῦ παιδιοῦ καί νὰ τὸ κάνομε νὰ ζῆ συνεχῶς σὲ κόσμους ὀνειρευτούς, ἔξω ἐντελῶς ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ὅταν μάλιστα τύχη τὰ παιδιὰ νὰ εἶναι κάπως μεγάλα καί ἀκόμα μὲ πολλὴ φαντασία.

Πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει, πὼς δὲν πρέπει νὰ καταστρέφεται ἡ ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ καί νὰ παθαίνη ὑπερτροφία ἡ φαντασία του, εἰς βάρος τῆς κρίσεώς του.

Γι' αὐτό, ἐμεῖς τοῦλάχιστο νομίζομε, μὲ τὴν ἄδεια πάντοτε τῶν παιδαγωγῶν, πὼς τὰ παραμύθια πρέπει νὰ τὰ κατατάξωμε σὲ δυὸ κατηγορίες. 1) Σὲ παραμύθια ἐντελῶς ὀνειρώδη, ἀέρινα, φαντασιώδη, μὲ ἥρωες ὑπερφυσικά ὄντα ποὺ νὰ ζοῦν καί νὰ κινοῦνται σ' ἄλλους κόσμους, ἔξω ἀπὸ φυσικοὺς νόμους, διαφορετικοὺς ἀπὸ τοὺς γήϊνους, νὰ ξεφεύγουν ἐντελῶς τὴν τυραννία τῆς λογικῆς ἢ τῆς φυσικῆς, νὰ λευθερώνονται ἀπὸ τὸ νόμο τῆς βαρύτητος, καί νὰ πετοῦν ψηλά, πολὺ ψηλά, ἀπάνω ἀπὸ τὸν φτωχὸ μας κόσμο, σὰν πουλιά. . . Πάντα ὅμως καί σ' αὐτὰ νὰ ὑπάρχη κάποια, ἔστω καί ἡ παραμικρὴ, παιδαγωγικὴ σκοπιμότης.

Καί 2ον) Σὲ ποιήματα ποὺ μαζὶ μὲ τὴν ὀνειρώδη πλοκή τους, νὰ ἔχουν καί περιεχόμενον ἀπολύτου παιδαγωγικῆς σκοπιμότητος. Τὰ παραμύθια αὐτὰ νὰ εἶναι ἠθικά, διδακτικά. Καί προχωροῦμε ἀκόμα πε-

ρισσότερο, για κάπως μεγαλύτερα παιδιά. Θά μπορούσε ίσως κάπου-κάπου, νά περιέχουν, πολύ έντεχνα όμως, διάφορες χρήσιμες γνώσεις. Κι' έτσι τὸ παιδί νά τις μαθαίνει ἕμμεσα, μὲ τὸ παραμῦθι, ἀνετα κι' εὐχάριστα. Χωρὶς ὅμως οὐδέποτε τὰ παραμῦθια νά καταλήγουν σὲ ἐπιμῦθιο, καθὼς συμβαίνει στὸ μῦθο ἢ ἀκριβέστερα σὲ ἠθικό, διδακτικὸ συμπέρασμα. Γιατί ὁ τρόπος αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ καλύτερος, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ μικρὰ παιδιά. Δὲν εἶναι σωστὸ νά παίρνωμε ἀπέναντι τοῦ παιδιοῦ στάση κατηχητῆ ἢ ἠθικοδιδασκάλου. Τὸ διδακτικὸ συμπέρασμα καθὼς θά εἶναι ἀπλό, τὸ παιδί θά τὸ καταλαβαίνει μόνο του, χωρὶς τὴν ἐπέμβαση τῶν μεγάλων, χωρὶς προσθέσεις, ἐξηγήσεις καὶ χωρὶς κατευθυντήριες ὑποδείξεις. Γιατί τότε παύει ἡ διασκέδασις καὶ ἡ εὐχαρίστησις τοῦ παραμυθιοῦ. Ἡ διήγησις τότε, μοιραίως, μεταβάλλεται σὲ παράδοσις, σὲ μάθημα, κατὰ τρόπο μάλιστα κάπως σχολαστικόν. Τὸ παραμῦθι αὐτὸ καθ' ἑαυτό, μὲ τὴν τεχνικὴ πλοκὴ του, εἶναι ἀρκετὸ νά ἐπιδράσῃ ἀσυνείδητα στὸ νοῦ καὶ στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, γιὰ τὴν καθόλου ἠθικὴ του ἀνάπτυξη.

Τὰ ἐπιμῦθια ἀνήκουν στοὺς μῦθους, ποὺ εἶναι κάτι ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ παραμῦθι. Καὶ εἶναι γιὰ μεγάλα παιδιά ποὺ ἀρχίζουν γὰ μπαίνουν στὴν πραγματικότητά καὶ νά σκέπτονται κάπως σοβαρά. Γι' αὐτό, ἀκόμα καὶ αὐτοὶ οἱ περίφημοι μῦθοι τοῦ Λαφονταίν, γιὰ νά ἔχουν βαθειὰ φιλοσοφικότητα παρατηρήθη ὅτι δὲν ἀρέσουν στὰ μικρὰ παιδιά. Οἱ μῦθοι αὐτοὶ ἔχουν πολὺ ἀπὸ τὴ ζωὴ, μεγάλη δόσις πραγματικότητος, παρ' ὅλο τὸ θαῦμα τῆς ποιήσεώς των.

Προκαλοῦν τὴ σκέψη μὲ τις στοχαστικὲς παρατηρήσεις των καὶ τὸ ἀπόλυτα φιλοσοφικὸ περιεχό-

μενό τους. Γι' αυτό οί μῦθοι εἶναι γιά μεγάλα παιδιά, ἂν ὄχι καί γιά μεγάλους θαυμαστά μελετήματα.

Τὸ παιδί δὲν ἀνέχεται αὐστηρὰ διδάγματα, γιατί, καθὼς εἶπαμε ἡ φαντασία του δὲν γνωρίζει ἐμπόδια. Τὸ παιδί ζῆ σ' ἓναν κόσμον μαγικὸ καί πού ὄνειρεύεται μέρα μεσημέρι. Μεταξὺ τοῦ παιδιοῦ καί τοῦ παραμυθοῦ τίποτε δὲν ὑψώνεται. Τὸ παράξενο δὲν τοῦ κάνει ἐντύπωση. Ἀπεναντίας, στὸν πραγματικὸ κόσμον αἰσθάνεται πὼς εἶναι ξένο. Τὸ παιδί ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸ παραμῦθι. Τοῦ ἀνήκει. Εἶναι ὁ κόσμος του. "Ἄς μὴ τοῦ τὸν στεροῦμε. Μὲ τὴν πραγματικότητα ἔχει ὄλο τὸ καιρὸ νὰ κάμη τὴ γνωριμία του.... "Ἄς ἀφήσωμε τὸ παιδί στὸ ὄνειρό του. Ἡ ἡλικία τοῦ μαζεύει ἀπογοητεύσεις. Τότε γεννιέται ὁ σκεπτικισμός. "Ἐχομε τὴν αἴσθησιν τῆς πραγματικότητος. Καπνοί, ἄτμοί πού πυκνώνονται σιγά-σιγά σὲ σύννεφα στὸ γαλανὸ μας οὐρανὸ . . .

Μὲ πόση εὐχαρίστηση δὲ θὰ θέλαμε κάποιες φορές νὰ ξαναγυρίσωμε στὰ πρῶτα μας χρόνια...

Μὲ τὸ παραμῦθι ξαναζοῦμε γιά λίγο τ' ἀξέγνοιαστα ἐκεῖνα χρόνια, πού ἡ ζωὴ ἦταν κι' ἐκείνη ἓνα τερπνὸ παραμῦθι.

"Ἄν τὰ παιδιὰ μὲ τὸ παραμῦθι βρίσκονται στὸν κόσμον τους, οἱ μεγάλοι μὲ τὸ παραμῦθι φεύγουν ἀπὸ τὸ δικό τους... Καί ὄλοι ξέρουμε πόσο εὐεργετικὴ εἶναι κάποτε ἡ φυγὴ αὐτή... "Ὅταν λέμε καί μεῖς ἓνα ὠραῖο παραμῦθι δὲν κάνομε ἄλλο παρά ἐκεχειρία στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς...

Δὲν εἶναι ὁμῶς δυνατόν, βέ-
Τὸ παραμῦθι γιά βαια, οἱ μεγάλοι (οἱ ὄρμιοι
τοὺς μεγάλους σὲ ψυχικῶς καί πνευματικῶς) νὰ
θεατρικὰ ἔργα ἐξακολουθοῦν, ὅπως τὰ παιδιὰ νὰ
τρέφονται μὲ παραμῦθια. Γι'

αυτό, τῆ θέσῃ τοῦ παραμυθιοῦ πῆρε γι' αὐτοὺς τὸ μυθιστόρημα καὶ τὸ διήγημα, μ' ἄλλες ὁμως βάσεις καὶ μὲ βαθύτερους σκοποὺς.

Ἐκεῖ ὁμως πού ξαναβρίσκομε ὀλοκληρωμένο τὸ παραμῦθι νὰ προσφέρεται θαυμαστά στοὺς μεγάλους εἶναι στὸ θέατρο τῆς φαντασίας, στὸ ποιητικὸ θέατρο, τῆς φαντασμαγορίας, στὴ γνωστὴ Féerie.

Τὰ ὑλικά, νὰ ποῦμε ἔτσι, μὲ τὰ ὁποῖα συγκροτεῖται ἓνα παραμῦθι: (τίς Μάγισσες, τίς Νεράϊδες, τὰ ὑπερφυσικά καὶ πανίσχυρα ἐκεῖνα ὄντα καὶ ὄλα τὰ ἀπίθανα καὶ ἀκατόρθωτα στὴν ἀνθρώπινη φύση), ἂν τὰ μεταχειριστοῦμε μὲ τέχνη, σὲ μιὰ ἄρτια σύνθεση, μὲ νόημα καὶ ἀνωτερότητα σκέψεως καὶ ἐκφράσεως, ἀσφαλῶς, εὐχαριστοῦμε καὶ ἱκανοποιοῦμε καὶ τοὺς μεγάλους, βυθίζομε κι' ἐκείνους στὴ γοητεία τοῦ παραμυθιοῦ, σὰν ὅπως, ὅταν εἴμαστε παιδιά. Φτάνει μόνον τὸ περιεχόμενο νὰ εἶναι ἀνάλογο πρὸς τὴ διανόησή τους.

Κι' αὐτὸ τὸ κατορθώνει ἡ Féerie, τὸ θεατρικὸ αὐτὸ εἶδος πού γεννήθηκε ἀπὸ μιὰ ἀντίδραση πρὸς τὸ ρεαλιστικὸ θέατρο, ἀπὸ μιὰ ἀντίδραση πρὸς τὴν ὠμὴ πραγματικότητα. Ἄλλὰ καὶ εἰκόνες καὶ σκηνές τῆς καθημερινῆς ζωῆς μᾶς προσφέρονται πολλὲς φορές μὲ τὴ Féerie μὲ τὴ φαντασιώδη, ποιητικὴ μορφή τοῦ παραμυθιοῦ.

Τὸ θεατρικὸ αὐτὸ εἶδος μᾶς ἱκανοποιεῖ ἰδιαίτερα, γιὰτί ὅλοι μας διατηροῦμε εὐχάριστα τὴν ἀνάμνηση τῶν παιδικῶν μας χρόνων καὶ μὲ συγκίνηση ξαναζοῦμε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Μὲ τὸ παραμυθόδραμα ξαναγυρίζομε γιὰ μιὰ στιγμὴ στὰ εὐλογημένα ἐκεῖνα χρόνια τῆς ἀπόλυτης γαλήνης καὶ ἀπαρασάλευτης εὐτυχίας. Εἶναι ἡ εὐεργετικὴ φυγὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, πού ἀναφέραμε. Κι' ἔτσι τὸ ὑπερφυσικὸ πάντα

μᾶς τραβάει σ' οποιαδήποτε ηλικία, ἀρκεῖ μόνο νά ὑπάρχη νόημα στήν ὄλη σύνθεση καί ἔκφραση λογοτεχνική.

Ἐο Λαφονταῖν φτάνει μάλιστα. νά ἀναζητᾶ τὰ ἴδια τὰ παραμῦθια τῆς παιδικῆς του ἡλικίας: «Ἄν μοῦ λέγανε—ἔγραφε κάποτε—κανένα παραμῦθι, θά ἔνοιωθα ἐξαιρετική εὐχαρίστηση. Ὁ κόσμος λένε πῶς εἶναι γέρικος. Τό πιστεύω. Ὡστόσο, πρέπει νά τόν διασκεδάζει κανεῖς σάν ἓνα παιδί».

Τήν ἀνώτερότητα τῆς σκέψεως μέ τήν ἔκφραση τῆς μεγάλης τέχνης καί μέ τή σοφή σύνθεση ὄλων αὐτῶν τῶν μαγικῶν πραγμάτων καί ὑπερφυσικῶν ὑποστάσεων, τὰ βρίσκομε ὀλοκληρωμένα στά θεατρικά αὐτά ἔργα, μέ ὄλους τοὺς ὄρους μιᾶς ζωῆς πού ὑπῆρξε καί δέν εἶναι πιά δική μας.

Προγονικές ἀναμνήσεις, ἀναμνήσεις παιδικές, ὄνειρα, ὄλα ἐνώνονται γιά νά μᾶς ἐμπνεύσουν τόν πόθο τῆς Féerie.

Στό θεατρικό αὐτό εἶδος ἐξαφανίζονται ὄλοι οἱ ἀδυσώπητοι νόμοι καί οἱ Θεοί καί οἱ Νεράϊδες ξαναγίνονται πανίσχυροι. Τό παγκόσμιο θέατρο ἔχει νά μᾶς παρουσιάσῃ ἀρκετά ἔργα τοῦ εἴδους αὐτοῦ. Ἄπό τὰ χαρακτηριστικώτερα εἶναι τὸ «ἌΟνειρο θερινῆς νυκτός» τοῦ Σαίξπηρ, ὅπου ὁ δραματικός ποιητής, μέ τήν πνοή τῆς μεγάλης του τέχνης, μᾶς βυθίζει σ' ἓνα ὄνειρο, ὅταν ὁ Νάνος Πάκ μέσα στό δάσος τοῦ Ἄρντεν, μέ τίς ὑπερφυσικές του δυνάμεις κατορθώνει νά κάνει τήν αἰθέρια Τιτάνια ν' ἀγαπήσῃ τρελλά τόν ἐρασιτέχνη ἡθοποιό πού τὸ κεφάλι του τὸ εἶχε μεταμορφώσει μέ τή μαγική του δύναμη σέ κεφάλι γαῖδαρου.

Καί ἡ συμβολική αὐτή εἰκόνα εἶναι μιᾶ εἰκόνα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Τιτάνιες ὑπάρχουν πάντα μεταξύ μας, γιά νά μᾶς θυμίζουν τήν ἐρωτική

μέθη, πού μές τήν παραζάλη της, όλα στά ἴματα τους τὰ δείχνει ώραϊα. Ἔτσι κι ἡ Τιτάνια τοῦ Σαιξπηρικοῦ ὄνειροδράματος, μαγεμένη ἀπό τὸ γαϊδουρινὸ ἐκεῖνο κεφάλι... ἐρωτικά τοῦ ἐχάϊδευε τὰ μεγάλα του αὐτιά. «Τὰ ώραϊα σου μεγάλα αὐτιά», καθὼς τρυφερὰ τοῦ ἔλεγε.

Καὶ ὁ Ἴψεν στὸ δραματικὸ του ποίημα «Περ Γκύντ» μὲ τὴ γοητεία καὶ τὴν ὑπερφυσικότητα τοῦ παραμυθιοῦ μᾶς δίνει μεταξύ τῶν ἄλλων τὴν περίφημη σκηνὴ τοῦ θανάτου τῆς γρηᾶς Ὁζ, μητέρας τοῦ Περ Γκύντ, ὅταν ὁ ρωμαντικὸς ἐκεῖνος ἥρωας, στοργικὰ κάνει τὴ Μητέρα του νὰ περάσῃ χαρούμενα τὰ σύνορα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὡσὰν μέσα σ' ἓνα γοητευτικὸ παραμῦθι.

Στὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Ἴψεν ἀπαντοῦμε ὑπερφυσικὰ ὄντα, τοὺς περίφημους Τρόλλς μὲ κεφάλια χοίρων, καθὼς καὶ τὶς Μάγισσες, σ' ἓνα ἄφταστο ποίημα ὄνειρου καὶ ἀγάπης, πού ὁ ποιητῆς παίρνει τὴν εὐκαιρία νὰ μᾶς δώσει θαυμαστά τὸν τύπο τῆς ἀπόλυτης παρθενικότητας καὶ τῆς αἰσθηματικῆς ἀφοσιώσεως, τῆς ἀγνῆς Σολβέιγ.

Ἀξιόλογο ἐπίσης θεατρικὸ ἔργο φαντασμαγορικῆς συνθέσεως, ποιητικὸ ἀριστούργημα, εἶναι καὶ τὸ περίφημο «Γαλάζιο Πουλί» τοῦ Μαίτερλιγκ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα ωραιότατα ἔργα τοῦ θεατρικοῦ αὐτοῦ εἴδους ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ παγκόσμιο θέατρο.

Καὶ ἡ καθόλου ποίηση δὲν ἄφισε ἀνεκ-
Τὸ παραμῦθι μετάλλευτο τὸ παραμῦθι. Στὴ νεώτερη **στὴν ποίηση**. ἑλληνικὴ ποίηση ἀπαντοῦμε ἐπίσης τὸν τύπο τοῦ παραμυθιοῦ μὲ τοὺς Ἀράπηδες τοὺς Δράκους καὶ τὶς Νεράϊδες. Μὲ τὴν τελεία ἔκφραση καὶ τὴ γοητεία τοῦ παραμυθιοῦ ἡ νεοελληνικὴ ποίηση μὲ τὴν ὠμορφιὰ τοῦ στίχου, μᾶς δίνει τὴν

αΐσθηση του έρωτικού πάθους, τή δύναμη τής άγνης αγάπης και του θερμού αισθήματος. Ώραιότατα ποιήματα του είδους αυτού έχουν γραφή από τον Νιρβάνα, τον Γρυπάρη, τον Μαλακάση και άλλους.

Έκεϊνος όμως, που ύμνησε τήν ώμορφιά του παραμυθιοϋ και τή γοητεία που άσκει στην παιδική ψυχή, αλλά και τόν ρόλο που παίζει ή ανάμνησή του στην καθόλου ζωή του ανθρώπου, μέσα στον έργωδη του βίο, μέχρι τέλους τής ζωής του, είναι ο Κωστής Παλαμάς στα «Μάτια τής ψυχής μου» με τόν ποιήμά του «Τό πρώτο παραμύθι».

Στό ποίημα αυτό ο ποιητής μάς περιγράφει τόν άθώο παιδί, που λησμονήθηκε στοϋ παπποϋ τά γόνατα γλυκά, για ν' άκούση τόν πρώτο παραμύθι...

Άργότερα, τόν παιδί, μάς λέει, μεγάλωσε.

«Στοϋ κόσμου έπαραδόθη
τό ρέμμα, τή βοή,
τόν ψήσανε και οί πόθοι
του είναι σκληρή και ή ζωή».

Κι' όταν πιά γέρασε :

«Στήν κλίνη του θανάτου
τήν ώρα τήν πικρή ξάφνου,
περνά μπροστά του
είκόνα μαγική
άπό τή γέννησή του,
ΐσα με τότε' έκει».

«Άγάπες, έχθρες, πάθη
έργα, χαρές, καϋμοί,
του νοϋ του όλα τά βάθη,
τής νιότης όλ' ή όρμή.

Κι' άπάνου άπ' τήν εικόνα
πιό μαγική άπ' αύτή
όλόφωτη κορώνα
και πούλια όνειρευτή,
ξανοίγει μέσ τά βάθη του ψυχομαχητου
τό πρώτο παραμύθι
φώς νά σκορπάει παντου.

Τότε μονάχα νοιώθει
μέ τή στερνή πνοή,
πώς όλοι μας οί πόθοι,
όλόκληρ' ή ζωή,
δέν έχει νόημα, άλήθεια
δέν κλει, σάν τά γλυκά
τά πρώτα παραμύθια
πού άκουμ' έκστατικά. . . .»

Τό παραμύθι, όπου κι' όπου κι' άν μäs προσφέρεται, είτε σαν είμαστε παιδιά, πού ζοουμε τόσο
τερπνά τον όνειρευτό μας κόσμο, είτε, όταν με-
γάλοι τό βρίσκομε σε άλλη μορφή, στο θέατρο ή
στην ποίηση, είναι πάντα μιá ώμορφιά και μιá γοη-
τεία, μιá άνθηση και μιá χαρά.

Τό παραμύθι, όπως και άν μäs προσφέρεται, είναι
μιá θελκτική ιστορία πού μέ τήν ποιητική φαντασία
μäs μεταφέρει μακριά από τήν άχαρη πεζότητα της
πραγματικής ζωής, μäs μεταφέρει για λίγο στον
ιδεατό κόσμο του θαυμασιού και του μαγικού.

Νομίζεις, πως και για μäs επενεργεί τό χέρι κά-
ποιας άγαθής Μάγισσας, για νά χαλαρώση τήν
άλυσιδα πού σφιχτά μäs κρατεί στον κύκλο της
σκληρής ζωής. . .

ΓΙΑΓΚΟΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΑΜΟΙΒΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΝΑΣ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Απαντήσεις Νέων

9) Όταν ήμουν μικρή είχα το όλεθριον ελάττωμα το πείσμα. Μιά μέρα έγύρισα από το σχολείο και άφου έμελέτησα τά μαθηματά μου, έπαιξα και μετά το φαγητό, δηλαδή εις τας δέκα το βράδυ, έθυμήθηκα νά πάρω ένα τετράδιο το όποιον δέν ήθελα διά την έπομένην, αλλά έπειδή έβαλα πείσμα νά το αγοράσω έλεγα ότι ήταν άπαραίτητον. Οί γονεις μου άδίκως προσπαθοῦσαν νά με πείσουν ότι κανένα χαρτοπωλείο δέν ήταν άνοικτό εκείνην την ώρα. Έγώ εξακολουθοῦσα νά το ζητώ κάνοντας μεγάλη φασαρία,

Άλλά οί γονεις μου έπειδή είχαν καταστρώσει το σχέδιόν τους δέν μοῦ επέβαλλαν καμμιά τιμωρία.

Άπελπισμένη πού δέν μοῦ το αγοράσαν αλλά και εύχαριστημένη πού δέν μ' έτιμώρησαν έπεσα νά κοιμηθῶ.

Το πρωί ξεκίνησα διά το σχολείο συνοδευόμενη από την εξαδέλφην μου.

Όταν έφθασε το μεσημέρι περίμενα άνυπομόνως νά έλθουν νά με πάρουν.

Σε μία στιγμή άνοιξε ή πόρτα και άντι για την εξαδέλφη μου πού ένόμισα πώς ήταν, βλέπω την διευθύντρια με πρόσωπο άγριεμένο και δείχνοντάς μου μιá κάρτα της μαμάς πού έγραφε το χθεσινόν έπεισόδιον, μοῦ είπε με μία φωνή, πού την θυ-

μᾶμαι καὶ τρέμω .«Δὲν ντρέπεσαι νὰ βασανίζης τοὺς γονεῖς σου μὲ τὸ πείσμα σου, γιὰ νὰ μάθης νὰ μὴν εἶσαι πεισματάρα δὲν θὰ φᾶς τὸ μεσημέρι παρὰ θὰ καθήσης σ' αὐτὴ τῇ γωνία καὶ τὸ ἀπόγευμα πού θὰ ἔλθουν τὰ ἄλλα παιδιὰ θὰ σ' ἐντροπιάσω».

Περίμενα ἀπελπισμένη στὴ γωνιά τῆς τάξεως ν' ἀρχίσῃ τὸ μάθημα· ὅταν ὅλες οἱ συμμαθήτριές μου ἦλθαν, ἡ διευθύντρια τοὺς ἐδιάβασε τὴν κάρτα τῆς μαμᾶς καὶ τοὺς εἶπε τί τιμωρία μοῦ ἔκανε.

Λοιπὸν θὰ τὸ πιστεύσετε; μὲ τὴ στέρησι τοῦ φαγητοῦ καὶ προπάντων μὲ τὴν προσβολὴν πού μοῦ ἔκανε ἡ διευθύντρια, διώρθωσα τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πείσμα τὸ ὁποῖον θὰ μ' ἔκαμε δυστυχῆ.

Μία νέα

10) Μέχρι σήμερον δὲν μοῦ ἐδόθη ποτὲ ἡ εὐκαιρία νὰ τιμωρηθῶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου, διότι πάντοτε ἤμουν ἤσυχη καὶ δὲν ἔκανα ἀνοησίες καὶ ἄκουγα ὅτι μοῦ ἔλεγαν οἱ γονεῖς μου. Βέβαια ὡς παιδί καὶ ἐγὼ θὰ ἔκαμα κάτι τὸ ὁποῖον δὲν ἔπρεπε, ἀλλὰ δὲν ἐνθυμοῦμαι τὴν ποινὴ διότι φαίνεται δὲν θὰ ἦτο μεγάλη ἀναλόγως τῆς ἀταξίας μου ὥστε νὰ μοῦ γίνῃ αἰσθητὴ· ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἦτο καὶ τὸ λάθος μου μεγάλο.

Στὸ σχολεῖο ἐκάμαμε ἀρκετὲς ἀταξίες πάντως ὄχι μόνη ἀλλὰ ὁμαδικῶς· βέβαια, ἐτιμωρήθημεν ἀρκετὲς φορὲς μὲ μεγάλες τιμωρίες οἱ ὁποῖες πρὸς στιγμὴν μᾶς ἔθιγον ἀρκετά, ἀλλὰ αὐτὸ ἦτο στιγμιαῖον. Ὅταν μᾶς ἤρχετο μετὰ ἀρκετὲς ἡμέρες στὸν νοῦ νὰ κάμωμε πάλι καμιὰ φάρσα, δὲν ἀργούσαμε ξεχνώντας τὴν πρὸ ἡμερῶν τιμωρία μας. Εἰς τὸ σχολεῖον βλέπετε παρασύρεται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐνῶ εἰς τὸ σπῆτι ὅτι γίνεαι εἶναι ἀτομικὸ καὶ μοῦ

φαίνεται ότι ή τιμωρία θά είναι άποτελεσματική έν μέρος και όχι δι' όλους.

Κάποια.

Άπαντήσεις Μητέρων

11) Μίαν τιμωρίαν ένθυμοῦμαι πού μ' έπέβαλεν ή διδασκάλισά μου πολύ σκληράν και ύπερβολικήν ήμην τότε μόλις 7 έτών και έπειδή δέν είχα γράψει καλά την καλλιγραφίαν μου ύκρέμασε τό τετράδιόν μου στην πλάτη μου μέ μιá καρφίτσα και μ' έβγαλε έξω στόν διάδρομον της τάξεως, σάν νά είχα κάμει έγκλημα· έκλαιγα όλην την ήμέρα και άρρώστησα από τό κλάμα· μ' έκαμε πολύ κακό στην ψυχή μου και έχαρακτήρισα την διδασκάλισάν μου πολύ κακήν και δέν την άγαπούσα καθόλου. Και μίαν έπιπληξιν ένθυμοῦμαι, μεγάλη πλέον, από την διενθύνητριαν διότι είχα στην σάκκαν μου μίσην *carte postale*· και αύτή μ' έκαμε μεγάλην αίσθησιν διότι ήμην και είμαι άκόμη πολύ ευαίσθητη. Άμοιβάς είχομεν τόν πίνακα της τιμής εις τόν όποίον ένεγράφην μιá φορά.

Ή μητέρα μας (διότι έμεγαλώσαμεν όρφαναί από πολύ μικραί) ήτο πολύ άύστηρά, ίσως έπειδή δέν είχομεν τόν πατέρα μας· και ό τόνος της φωνής της ήτο ύπέρ τό δέον έντονος και μάς έδερνε καμμιά φορά και αύτός ό τρόπος μ' έκαμε κακό στην ψυχήν και μοῦ έμεινε μέσα μου μιá κακία την όποιαν προσπαθώ νά διώξω και δέν μπορώ· είνε ή πίεσις της παιδικής ψυχής· δι' αύτό και τά παιδιά μου μεταχειρίζομαι κατά τόν ίδιον τρόπον χωρίς νά τό θέλω, όπως ή μητέρα μας· συνέρχομαι όμως και τώρα τελευταίως μεναχειρίζομαι τά παιδιά μου καλλίτερα· δέν τά δέρνω και προσπαθώ μέ λόγια νά τά πείσω νά κάμουν τό καθήκον των και πείθονται μέ τό καλό παρά

μέ τὸ κακό. Ἡ μόνη τιμωρία τὴν ὁποῖαν ἔτρεμαν, καθὼς μὲ εἶπαν πρὸ ὀλίγου καιροῦ μεγάλα πλέον τὰ παιδιά μου, ἦτο ὅταν τὰ ἔλεγα νὰ φάγουν στὴν κουζίνα· προτιμοῦσαν νὰ μείνουν νηστικά· καὶ νηστείαν πότε πότε τὰ ἐπέβαλα ἀλλὰ καμμιά τιμωρία δὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα παρὰ μόνον ὁ λόγος μου ὅταν τὰ ἐκέντιζα τὸ φιλότιμόν των· τότε ἔκαμον ὅ,τι τὰ ἔλεγα εἰς ὁσάνδηποτε ἡλικίαν.

Τὰς ἄνω τιμωρίας ἐπέβαλλα στὰ παιδιά μου ὅταν ἔλεγαν κανένα κακὸν λόγον ὅταν εἶχαν κακοὺς βαθμοὺς ὅταν δὲν ἔλεγαν τὴν ἀλήθειαν κτλ.

Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι αἱ τιμωραὶ πρέπει νὰ καταργηθοῦν, διότι δὲν φέρουν κανὲν ἀποτέλεσμα· ὁ υἱός μου ἔφηβος τώρα 14 ἐτῶν εἰς μίαν παρατήρησίν μου ἀπλήν, δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῖαν ἀκριβῶς μὲ εἶπεν· «ἡμεῖς τώρα δὲν εἴμεθα σὰν καὶ σὰς πού τὰ ἐδέχεσθε ὅλα· τώρα ἡμεῖς εἴμεθα πιὸ ἔξυπνοι καὶ ἀνθιστάμεθα.» Καὶ εἶχε δίκαιον τὸ σημερινὸ παιδί θέλει ὅλο μὲ τὰ λόγια νὰ πεισθῇ· μὲ τὸν καλὸν τρόπον τὰ κάμνει ὅλα.

Μιά μητέρα

12) Οἱ ποινές πού κατὰ τὴν κρίσι μου εἶναι οἱ ἀποτελεσματικώτερες, γιατί ἐπιτυγχάνουν νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ τὸ παράπτωμα, — καὶ ἡ κρίσι μου αὐτὴ βασίζεται στὴν ἐντύπωσι πού οἱ ποινές αὐτές μου ἔκαμαν ὅταν ἤμουν παιδί, καὶ τὴν ἐπίδρασι πού παρετήρησα πὼς εἶχαν στὰ δικά μου τὰ παιδιά, — εἶναι οἱ ἠθικές ποινές. Οἱ ποινές δηλαδὴ πού δὲν στηρίζονται στὸν ὕλικὸ πόνον πού θὰ προκαλέσουν, ἀλλὰ στὸν ψυχικὸ πόνον· τὴ λύπη πού θὰ γεννηθῇ μέσα στοῦ παιδί, εἴτε γιατί αἰσθάνεται πὼς ξέπεσε στὴν ἐκτίμησι καὶ ἀγάπη τοῦ περιβάλλοντός του, εἴτε ἀκόμη πιὸ ἀπλᾶ γιατί στερήθηκε κάτι στοῦ ὁποῖο κρατοῦσε πολὺ.

Για ἀπόδειξι θὰ ἀναφέρω μερικά παραδείγματα τέτοιων ποινῶν, παρμένα ἀπὸ τρεῖς διαφορετικῆς γενεῆς :

« Ἡ μητέρα, — μᾶς διηγεῖτο ὁ πατέρας μου ὅταν ἤμεθα παιδιὰ—εἶχε ἓνα ἐντελῶς δικό της, ξεχωριστὸ τρόπο νὰ μᾶς ἐπιβάλλεται καὶ νὰ μᾶς ἐξουσιάζῃ. Εἶχε νὰ ἀναθρέψῃ, αὐτὴ, ὀλομόναχη γυναῖκα 5 ἀγόρια—τέσσερα δικά της καὶ τὸ μικρὸ της ἀδελφὸ πού εἶχε τὴν ἴδια ἡλικία, μὲ τὸν πρωτότοκό της. Ἦμαστε σὰν ἀγόρια, ζωηροί, θεότρελλοι. Καὶ χρειαζόταν ἢ δικιά της ἀτσαλένια θέλησι, ἀπόλυτη αὐτοκυριαρχία καὶ ἀδιατάρακτη ἡρεμία, γιὰ νὰ κατορθώσῃ ὄχι μόνον νὰ μᾶς συγκρατῇ, ἀλλὰ νὰ μᾶς κἀνη ὅπως αὐτὴ ἤθελε. Ἐνας της λόγος, τί λέγω, μιὰ μόνη της ματιὰ, ἦταν γιὰ μᾶς ὁ καλύτερος ἔπαινος ἢ ἡ μεγαλείτερη τιμωρία.

Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ πῶς μοῦ φέρθηκε ὅταν γιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ στὴ ζωὴ μου, ἀγόρι 16 χρόνων μοῦ ἔτυχε νὰ πιῶ καὶ νὰ μεθύσω! Εἶχα μόλις πάρει τὸ ἀπολυτήριον τοῦ γυμνασίου· ἤμουν ὁ μικρότερος τῆς τάξεως. Μερικοὶ συμμαθηταὶ καὶ φίλοι μου, πού τέλειωσαν μαζί μου τὸ γυμνάσιον, μεγαλείτεροι αὐτοί, θέλησαν νὰ ἔωρτάσωμε μαζί τὸ ἀπολυτήριον πού εἶχαμε πάρει. Ἡ μητέρα μοῦ ἔδωσε τὴν ἄδεια νὰ πάω μαζί τους· δὲν θὰ εἶχε βάλει ποτὲ στὸ μυαλό της, ὅτι ὁ ἑορτασμὸς θὰ συνίστατο στὸ νὰ φέρωμε βόλτα ὅλα τὰ μαγαζιά καὶ τίς ταβέρνες τῆς Πλάκας, καὶ στὸ καθένα νὰ πίνωμε ἓνα κρασάκι στὴν ὑγεία πότε τοῦ ἑνός, πότε τοῦ ἄλλου. Ἐγὼ ἤμουν, φυσικά, ἐντελῶς ἀσυνήθιστος στὸ κρασί. Καὶ ὅταν τελείωσε ὁ πανηγυρισμὸς, ὁ μεγαλείτερος τῆς παρέας, πού ἦταν καὶ φίλος τοῦ σπιτιοῦ καὶ σ' αὐτὸν μ' εἶχε ἐμπιστευθῆ ἢ μητέρα, ἀναγκάσθηκε νὰ μὲ ὀδηγήσῃ ὡς στὸ σπίτι, γιὰτὶ

μόνος δὲν θὰ μποροῦσα ποτὲ νὰ βρῶ τὸ δρόμο!
Χτύπησε τὸ κουδοῦνι καὶ ἔφυγε. Μὰ σὰν ἄνοιξε ἡ
πόρτα καὶ μπήκα μέσα, δὲν ἔστεκόμουν καθόλου
καλὰ στὰ πόδια μου. . . ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ κρασί,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ ντροπὴ! Πῶς θὰ ἀντίκρουζα τὴ μη-
τέρα; . . . Θέλησα νὰ γλυστρήσω ἀπαρατήρητος στὴν
κάμαρά μου καὶ νὰ χωθῶ στὸ κρεβάτι μου.

Ἦμουν ὁ μικρότερος καὶ κοιμόμουν μὲ τὴ μη-
τέρα. Μόλις ἔκανα νὰ μπῶ στὴν κάμαρά της, τὴν
εἶδα νὰ βηματίζη ἀνυπόμονα, νευρικά, ἐπάνω καὶ
κάτω σ' ὄλο τὸ δωμάτιο. Στὸν ἦχο τῶν βημάτων
μου σταμάτησε, γύρισε, μὲ κοίταξε ἀπὸ τὴν κορυφὴ
ὡς τὰ νύχια, ψυχρὴ καὶ ἀμίλητη. Δὲν μοῦ εἶπε λέξι,
μὰ ἡ ματιὰ της μὲ εἶχε παγώσει. Ἔπειτα, χωρὶς ἓνα
λόγο κἂν νὰ μοῦ ἀπευθύνῃ, προχώρησε πρὸς τὰ ἔξω.
«Μαρία, φώναξε στὴν ὑπέρτρια, πάρε ἀπὸ τὴν κά-
μαρά μου τὸ δεῦτερο κρεβάτι. Ἐγὼ μὲ μεθυσμέ-
νους δὲν κοιμοῦμαι!»

Ἄλλη λέξι δὲν εἶπε. . . μὰ οὔτε καὶ χρειάσθηκε
νὰ πῆ. Ἡ διαταγὴ της ἐκτελέσθηκε βουβά. Μὲ τὴν
καρδιὰ περισσότερο σφιγμένη καὶ βαρεῖα παρὰ ἂν
μοῦ εἶχε ἐπιβάλλει τὴ σκληρότερη τιμωρία, ἔπεσα
καὶ κοιμήθηκα ἔξω ἀπὸ τὴν κάμαρα τῆς μητέρας. . .

Δὲν ξέχασα ποτὲ οὔτε τὴ ματιὰ της, οὔτε τὸν
ἦχο τῆς φωνῆς της, καὶ δὲν ξαναμέθυσσα ποτὲ στὴ
ζωή μου.»

Ἄπὸ τὰ δικά μου παιδικὰ χρόνια, περισσότερο
ἀπὸ κάθε τιμωρία ποῦ βεβαίως θὰ μοῦ ἐπέβαλλαν
οἱ γονεῖς μου, γιατί θυμᾶμαι πῶς ἔκανα ἀρκετὲς
ἀταξίες ὅταν ἦμουν παιδί, μοῦ ἔκαμε ἐντύπωσι τὸ
ἀκόλουθο φέριμο τοῦ πατέρα μου, ὅταν κάποτε
τὸν παρακούσαμε ὅλα τὰ παιδιὰ μαζί. Θὰ ἦμουν
ἐπάνω κάτω 12 χρονῶν εἶχα ἀδελφία μεγαλύτερα
καὶ μικρότερα. Ὁ πατέρας ἐπρόκειτο νὰ λείψῃ γιὰ

μιὰ εβδομάδα, καί πρὶν φύγει μᾶς ἐσύστησε νὰ ἐξακολουθοῦμε νὰ μιλοῦμε πάντα γαλλικὰ ἀνάμεσά μας ὅπως εἶχε μὲ κόπο κατορθώσει νὰ κάνωμε τελευταῖα. (Γιὰ νὰ μὴν ἐκληφθῆ ὁ πατέρας ὡς ξενομανῆς πρέπει νὰ ἐξηγήσω ὅτι ἡ μητέρα μας ἦταν γαλλίς· ἀλλὰ ἀγαποῦσε τόσο τὴν Ἑλλάδα, ἤθελε τόσο νὰ μᾶς μεγαλώσῃ σὰν τέλεια ἑλληνόπουλα, ποὺ μᾶς μιλοῦσε πάντα ἑλληνικά. Καί ἔτσι εἶχε καταντήσει, μεγάλα πιά παιδιά, νὰ μὴ μπορούμε νὰ μιλοῦμε εὐκόλα καὶ καλὰ τὰ γαλλικά. Ὁ πατέρας, μὲ τὸ δίκιο του, βρῆκε πῶς αὐτὸ ἦταν ὑπερβολή, καὶ εἶχε τέλος ἐπιτύχει μὲ τὴν βοήθεια ἑνὸς κουμπάρᾳ, ὅπου ὁ καθένας μας πλήρωνε πρόστιμο σὲ κάθε φράσι ἑλληνικὴ ποὺ θὰ ἔλεγε, νὰ μιλοῦμε στὸ σπίτι γαλλικὰ ἀναμεταξύ μας). Μόλις ὅμως ἔφυγε ὁ πατέρας, ἐμεῖς ξαναρχίσαμε τὰ ἑλληνικά! Ἡ καυμένη ἡ μαμά, παρ' ὅλες τὶς συστάσεις της καὶ τὰ μαλλώματά της, δὲν μπόρεσε νὰ μᾶς ἐπιβληθῆ. Τὴν παρακαλέσαμε τόσο νὰ μᾶς ἀφίση νὰ ξεκουρασθοῦμε γιὰ μιὰ εβδομάδα ἀπὸ τὰ γαλλικά, τῆς εἶπαμε τόσο πῶς δὲν θὰ ἔχαλοῦσε ὁ κόσμος ἂν γιὰ μιὰ εβδομάδα τὰ ἀφίναμε κατὰ μέρος, ποὺ δὲν ἐπέμενε. Μᾶς εἶπε μόνο, ὅτι αὐτὴ δὲν ἔπερνε ἐπάνω της καμμιὰ εὐθύνη γιὰ τὰ ἀποτελέσματα ποὺ θὰ εἶχε ἡ ὁμαδικὴ παρακοή μας.

Ἡ εβδομάδα πέρασε γλήγορα· ὁ πατέρας γύρισε καὶ τὸν ὑποδεχθήκαμε ὅλοι μὲ χαρά. Ξαφνικὰ στὸ τραπέζι ὁ πατέρας ρωτᾷ, γαλλικὰ φυσικὰ

—Ἐ παιδιά, πῶς τὰ πῆγατε ἀλήθεια μὲ τὰ γαλλικά; πληρώσατε πολλὰ πρόστιμα; ποιὸς ἔβαλε περισσότερα στὸν κουμπάρᾳ;

Κόκκαλο ἐμεῖς!

—Γιατί δὲν ἀπαντᾶτε; τί τρέχει;

Μᾶς ἐκοίταξε μὲ ἀπορία, πρῶτα ἐμᾶς κ' ἔπειτα τὴν μητέρα, ποὺ τότε ἔλαβε τὸ λόγο, καὶ προσπα-

θώντας όσο μπορούσε να ελαφρύνη τή θέσι μας, τοῦ εἶπε τί εἶχε συμβῆ. «'Α, ἔτσι, ἐν τούτοις θυμᾶσθε πῶς αὐτό μόνο σᾶς εἶχα ζητήσει πρὶν φύγω. Δὲν τὸ περιμένα αὐτό ποτὲ ἀπὸ σᾶς.» Ἡ φωνή του εἶχε γίνει ξερῆ, σκληρῆ, καὶ τὰ λόγια τῆς δικαιολογίας ποῦ θέλαμε νὰ ἀρθρώσωμε, σταμάτησαν, πρὶν κἄν βγοῦν ἀπὸ τὰ χεῖλη μας. Τὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα εἶχε ἀλλάξει ἐντελῶς ὄψι· ἀπὸ χαρούμενο καὶ γελαστό, εἶχε γίνει δύσθυμο καὶ συνοφρυώμενο. Μιά βαρεια σιωπὴ ἐπλάκωσε στὸ τραπέζι· ὡς ποῦ νὰ σηκωθῆ ὁ πατέρας δὲν μᾶς ξανα-ἀπέτεινε τὸ λόγο. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ τὸ βράδυ, καὶ τὴν ἄλλη μέρα, καὶ τὴν ἄλλη . . . Ἐμεῖς τὰ εἶχαμε χαμένα . . . δὲν τὸν εἶχαμε ποτὲ μας δῆ ἔτσι θυμωμένο· καὶ ἡ ματιά του ἦταν τόσο παγερῆ, τὸ ὕφος του τόσο γεμᾶτο ἀποδοκιμασία, ποῦ καὶ ὅταν κανέννας μας ἔπερνε τὴν ἀπόφασινὰ νὰ τοῦ μιλήσῃ γιὰ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ, στὴν πρώτη λέξι, σταματοῦσε καὶ δὲν ἐτολμοῦσε νὰ ἐξακολουθήσῃ . . . Ἡ ἀτμοσφαῖρα ὄλου τοῦ σπιτιοῦ εἶχε ἀλλάξει καὶ μετανοοῦσαμε πικρά, ποῦ γιὰ νὰ μὴν ὑποβληθοῦμε στὸν μικρὸ κόπο νὰ μιλοῦμε γαλλικά, εἶχαμε προκαλέσει ὄλην αὐτὴ τὴ στενοχώρια . . . Κ' ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἔκανε νὰ βρίσκωμε πιὸ ἀφόρητη τὴν κατάστασιν, ἦταν τὸ λυπημένο ὕφος τῆς μαμᾶς . . . Βλέπαμε πῶς αὐτὴ ὑπέφερε περισσότερο ἴσως καὶ ἀπὸ μᾶς, ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δικῆς μας παρακοῆς, γιὰτὶ καὶ πρὸς αὐτὴν ὁ πατέρας ἐφέρετο πολὺ ψυχρά. Κᾶποτε τὰ μάτια τῆς μᾶς φάνηκαν κόκκινα . . . βουρκωμένα. Αὐτὸ ἦταν πάρα πολὺ . . . δυὸ ἀπὸ τοὺς μεγαλειτέρους πῆγαν καὶ βρῆκαν τὸν πατέρα στὸ γραφεῖο του καὶ τὸν παρεκάλεσαν νὰ μᾶς βάλῃ ὅποια ἄλλη τιμωρία ἤθελε· θὰ τὴν ἐδεχόμεθα ἀγογγύστως, ὅσο

σκληρή και ἂν ἦταν, φθάνει νὰ ἔπαυε ἡ στάσι του ἐκείνη ἄς τὸ ἔκανε γιὰ χάρι τουλάχιστον τῆς Μαρμαῆς, ποὺ ἦταν ἄδικο νὰ ὑποφέρη ἐξ αἰτίας μας . . .
"Ἐ, αὐτὸ ἦταν! Τὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα ξάνοιξε, τράβηξε κοντὰ του τὰ δυὸ παιδιά, φώναξε καὶ μᾶς τοὺς ἄλλους καὶ ἔδωσε στὸν καθένα μας μὲ ἀγάπη τὸ φιλί τῆς συγγνώμης καὶ τῆς συμφιλιώσεως..

Τὸ φέροισι ἐκεῖνο τοῦ πατέρα μου ἔμεινε ἀλησμόνητο, ἀπεδείχθη ὅμως καὶ ἐξαιρετικὰ ἀποτελεσματικό, γιατί ἀπὸ τότε δὲν θυμᾶμαι νὰ ὑποπέσαμε σὲ καμμιά ἄλλη παρακοή, τοῦλάχιστο τὸ ἴδιο μεγάλη καὶ σημαντικὴ.

Στὰ παιδιά μου βρῆκα κι' ἐγὼ πολὺ ἀποτελεσματικὴ τὴν μέθοδο αὐτὴν τῆς ψυχρότητος καὶ τῆς δικῆς μου λύπης ποὺ προκαλοῦσε ἕνα τυχὸν δικό τους παράπτωμα. Σημειῶνω ὅμως ὅτι τὸν τρόπον αὐτὸν δὲν μπορούμε νὰ τὸν μεταχειριζόμεθα συχνά, γιατί τότε χάνει κάθε ἀποτελεσματικότητα, καὶ κινδυνεύει μάλιστα νὰ κἀνη τὰ παιδιά ἀδιάφορα, κάποτε δὲ καὶ ἐντελῶς ἀναίσθητα.

Πολὺ ἀποτελεσματικὴ βρῆκα ἐπίσης ὡς ποινήν τῆ στέρησι κάποιου πράγματος ποὺ τοὺς ἐκόστιζε νὰ τὸ στερηθοῦν. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς στερήσεως ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν γονέα ψυχραιμία καὶ ψυχικὸ σθένος γιατί δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ βλέπης τὸ παιδί σου νὰ ὑποφέρη, γιὰ τὴ στέρησι ποὺ θὰ τοῦ ἔχῃς ἐπιβάλλει, ὅταν ἔχει περάσει ἡ ὀξύτης τοῦ θυμοῦ ποὺ θὰ ἔχῃ προκαλέσει ἢ συμπεριφορὰ του. Πρέπει ὅμως μὲ ἀταραξία νὰ ἐπιμείνης, καὶ ποτὲ νὰ μὴ δώσης στὸ παιδί νὰ καταλάβῃ ὅτι ἐσὺ ὑποφέρεις περισσότερο ἀπ' αὐτὸ γιὰ τὴ λύπη ποὺ δοκιμάζει.

Θυμᾶμαι δύο περιπτώσεις τέτοιων στερήσεων: τὴ μιὰ φορὰ δὲν ἐπῆρα τὸ παιδί μου ἔξω στὸν περίπατο, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ πᾶμε μαζί καὶ νὰ παίξῃ

στό περιβόλι τοῦ πσποῦ του. Ὁ περίπατος αὐτός, ἦταν γι' αὐτό ἀληθινή ἀπόλαυσις· καί ὅταν κατάλαβε πὼς στ' ἀλήθεια θὰ ἔμενε σπιτί, ἐνῶ εἴμεθα ἤδη καί οἱ δύο ἔτοιμοι γιά νά ξεκινήσωμε, ἀπελπίσθηκε κυριολεκτικά. "Ἐπese ἐπάνω μου μὲ κλάμματα καί παρακάλια, καί σάν γαντζωμένος στα φορέματά μου δὲν μ' ἄφινε νά φύγω. Ἐπειδὴ συχνά ἔτσι μετανουῶσε καί τὴν ἄλλη στιγμή ξεχνοῦσε καί ξανάρχιζε, ἐπέμεινα καί ἔφυγα μόνη, ὅσο μπορούσα πιὸ γλήγορα, ἀποστρέφοντας τὸ κεφάλι γιά νά μὴ δῆ πὼς ἔκλαιγα κι' ἐγώ. Ἡ τιμωρία αὐτὴ ἦταν ἐξαιρετικὰ ἀποτελεσματικὴ· γιά πολὺν καιρὸ δὲν εἶχα πιά κανένα παράπονο μαζί του· τὴν θυμόταν χρόνια πολλὰ ἀργότερα, καθὼς κάποτε, μεγάλος πιά, μού τὸ ὠμολόγησεν ὁ ἴδιος. Τὴν ἄλλη φορά, δὲν τὸν ἄφησα νά φάγη μαζί μας στὸ τραπέζι, ἀλλὰ τὸν ἔβαλα νά φάγη μόνος στὴν κάμαρά του... Εἶχε φερθῆ μὲ ἀγένεια σὲ ξένους· παρ' ὅλες τίς συστάσεις ποῦ τοῦ ἔκαμα ἰδιαιτέρως, ὄχι μόνον δὲν εἶχε θελήσει νά χαιρετήσῃ τὸ παιδάκι κάποιας γνωστῆς μου κυρίας, ἀλλὰ φεύγοντας ἀντὶ νά τοῦ δώσῃ τὸ χέρι τοῦ ἔτεινε τὸ πόδι. Τοῦ εἶπα πὼς ἀφοῦ δὲν ἤξερε νά φέρεται ἀ ν θ ρ ω π ι ν ἄ, δὲν ἦταν ἄξιος καί νά φάγη μὲ ἄλλους ἀνθρώπους, γι' αὐτὸ θὰ ἔτρωγε μόνος στὴν κάμαρά του. Ἡξερα πὼς τὸ νά μὴ καθίσῃ στὸ τραπέζι μαζί μας ἦταν κάτι ποῦ τοῦ ἐκόστιζε πολὺ. Παρ' ὄλην τὴν ἀπελπισία καί τὰ ἐξωφρενικὰ κλάμματα ποῦ ἠκολούθησαν, δὲν ἐνέδωσα καί ἔκαμα καλά, γιὰτι ἀπὸ τότε δὲν ἐπανέλαβε ποτὲ τὸ ἀνόητο ἐκεῖνο φέριμο

Φυσικὰ καί οἱ στερήσεις γιά νά καρποφορήσουν πρέπει νά σχετίζονται μὲ τὸ παράπτωμα, νά μοιάσάν φυσικὴ συνέπεια των, τὴν δὲ ἐπιβολὴ των νά διακρίνη τὸ μέτρον καί ἡ λογικὴ. X.

* *

Τελειώνοντας σήμερα την έρευνα για τις Ποινές και Άμοιβές συνοψίζουμε ως εξής τὰ συμπεράσματά μας.

Οί ποινές—γιατί αυτές σχεδόν αποκλειστικά άπησχόλησαν όσους έλαβαν τόν κόπο νά μάς άπαντήσουν, γιατί καθώς εΐναι φυσικό, αυτές θά χαραχθησαν πολύ βαθύτερα στη μνήμη τους άπό τις άμοιβές—δέν μπορεί νά εΐναι όμοιες και γενικές, έξαρτώνται πολύ άπό τις περιστάσεις και άπό τόν χαρακτήρα του παιδιοῦ· γι' αυτό εΐναι και πολύ όρθή ή παρατήρησης τής ύπ' αριθ. 1 άπαντήσεως ότι για νά καρποφορήση ή ποινή πρέπει νά εΐναι άτομική και όχι όμαδική.

Πάντως—και σ' αυτό συμφωνοῦν όλοι—πρέπει γενικώς νά άποφεύγονται οί σωματικές ποινές, όχι μόνον γιατί εΐναι μέτρον βίας αλλά και γιατί φανερόνουν τήν ψυχική παραφορά αυτοῦποῦτις έξασκεΐ. Οί ήθικες ποινές που εΐναι και οί μόνες άληθινά άποτελεσματικές, πρέπει νά εΐναι βαθειά και λεπτά ψυχολογημένες. Άπαιτοῦν έκ μέρος αυτοῦ που θά τις επιβάλλη, νά γνωρίζη καλά τό παιδί, και νά έχη θέλησι, ήρεμία, και ιδίως άπειρη λογική.

Τά κακά άποτελέσματα τής άστοχης ποινής φανερόνονται άπό τήν πικρία και τήν έξέγερσι που γεννοῦν στην ψυχή αὐτῶν που τήν ύφίστανται—ζωντανά μάς τό δείχνουν αυτό ή άπάντησι τής φοιτητριάς Λ. Χ. καθώς και ή ύπ' αριθ. 11 άπάντησις «μίας μητέρας». Τήν μέθοδο του έξευτελισμοῦ που άναφέρει ή άπάντησι 9 δέν μπορούμε νά τήν συστήσωμε γενικά και άδίστακτα. Εΐναι επικίνδυνη γιατί σε πολλά παιδιά μπορεί νά προκαλέση πολύ ζωνή αντίδρασι, και σ' άλλα νά σκοτώση τήν φιλοτιμία τους, ή νά

τούς σβύση κάθε άτομικότητα. 'Εν τούτοις μπορεί και αυτή νά φέρη κάποτε καλό αποτέλεσμα, όταν κανένα άλλο μέσο δέν έπενεργεί. 'Η επίδρασις έξαρτάται πολύ από την ιδιοσυγκρασία του παιδιοῦ, γι' αυτό απαιτεῖ μεγάλη ψυχολογική ικανότητα και εὐθυκρυσία άπ' αὐτόν που θά τήν μεταχειρισθῆ.

Στίς μητέρες συνιστῶμε ιδιαίτέρως τίς παρατηρήσεις τῶν κ. 'Ελ. Παπανδρέου καθώς και τās μεθόδους τῆς ύπ' άριθ. 12 άπαντήσεως· εἰς δέ τούς διδασκάλους νά σκεφθοῦν έπάνω στην παρατήρησι του κ. Νταίβις για τήν άνάγκη που ύπάρχει για νά μη άναγκασθοῦμε νά φθάσωμε στίς ποινές—νά ένισχύσωμε με κάθε μέσο τίς καλές προσπάθειες τῶν παιδίων μας.

Γονεῖς δέ και δάσκαλοι ἄς προσέξουν ξεχωριστά τίς παρατηρήσεις του κ. Σταυρίδη, πρώτο ὅτι για τά μεγάλα παιδιά τῶν 17—19 έτῶν, δέν πρέπει νά μεταχειριζώμεθα ποινές, ἄλλα νά άποτεινώμεθα στή λογική τους κρίσι, και δεύτερο ὅτι ἡ ἡλικία τῶν 13—16 έτῶν, εἶναι για τά άγόρια αὐτή που παρουσιάζει τίς περισσότερες δυσκολίες, γιατί σ' αὐτήν δέν πιάνουν οὔτε ἡ φιλοτίμησι και ἡ άπειλή, ἄλλα οὔτε άκόμη και ἡ λογική. Και γι' αὐτό ὅσο τά παιδιά τους πλησιάζουν νά βγοῦν από τήν κυρίως παιδική ἡλικία, αὐτοῖ ἄς προετοιμάζωνται για τά δύσκολα χρόνια τῆς έφηβικῆς ἡλικίας, πλουτίζοντας τό μυαλό τους με ὅσο τό δυνατό περισσότερη γνώση και τήν καρδιά τους με ὅσο τό δυνατό περισσότερη ὕπομονή, άταραξία και άπειρη άγάπη.

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

Ἡ ἄρτια ἀπὸ κάθε ἄποψι μελέτη τοῦ κ. Ἀργυροπούλου γιὰ τὸ παραμῦθι καὶ τὴν ἀξία του, γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ σκορποῦμε λίγη ἀπὸ τὴν ὠμορφιά του καὶ τὴν φανταστικὴ γοητεία του στὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν μας, μᾶς ἔδωσε τὴν ἰδέα νὰ κοταρτίσωμε ἓνα κατάλογο παιδικῶν ἀναγνωσμάτων πού θὰ χρησιμεύσῃ πολὺ στοὺς γονεῖς, ἰδίως τώρα τὸ καλοκαίρι.

Δὲν φιλοδοξοῦμε νὰ δώσωμε τὸν πλήρη κατάλογο τῶν βιβλίων γιὰ παιδιὰ πού ὑπάρχουν στὴ γλῶσσα μας, εἴτε πρωτοτύπων εἴτε μεταφρασμένων. Ἀπλᾶ, θέλομε νὰ ὑποδείξωμε αὐτὰ πού θεωροῦμε πιὸ εὐχάριστα καὶ πιὸ κατάλληλα γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν διαφόρων ἡλικιῶν 3—6, 6—8, 8—12 καὶ 12—16 ἐτῶν.

Φυσικά, ἡ ἐκλογή καθὼς καὶ ἡ κατανομὴ στὶς διάφορες ἡλικίες, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι κάπως σχετικὴ καὶ ἐλαστικὴ. Τὸ ἂν ἓνα βιβλίον θὰ ἀρέσῃ στὸ παιδί γιὰ τὸ ὁποῖο τὸ προορίζομε, καὶ τὸ ἂν εἶναι κατάλληλον γιὰ τὴν ἡλικία του, ἐξαρτᾶται, πολὺ ἀπὸ τὴ φύσι τοῦ παιδιοῦ—τὸ φύλον του, τὸν χαρακτήρα του, τὶς κλίσεις του,—καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν πρωιμότητα ἢ μὴ τῆς πνευματικῆς του ἀναπτύξεως. Ὡστε καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, νὰ γ ν ω ρ ί ζ ω μ ε κ α λ ᾶ τ ὸ π α ι δ ῖ εἶναι ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεσι τῆς ἐπιτυχίας μας. Πρὶν δώσωμε τὸν κατάλογο τῶν παιδικῶν βιβλίων, θὰ συστήσωμε στοὺς γονεῖς, γι' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους δύο βιβλία στὰ ὁποῖα θὰ εὑρουν πολὺτιμες ὁδηγίες γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὴν χρησιμότητα τῶν παραμυθιῶν καὶ διηγημάτων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν τέχνη τοῦ νὰ λέγῃς ἱστορίες στὰ παιδιὰ. Τὸ ἓνα εἶναι

τὸ «Comment raconter des histoires à nos enfants» τῆς Mis Sarah Cone Bryant, μεταφρασμένο γαλλικὰ ἀπὸ τὴν Κα Elise Escande, ἔκδοσις Fern. Nathan Σ' αὐτὸ βλέπομε πὼς ξαναζωντάνεψαν στὴν Ἀμερικὴ οἱ παλιῆς «παραμυθοῦδες», ποὺ τῶρα στὰ σχολεῖα καὶ σὲ διάφορα λαϊκὰ κέντρα κατακτοῦν τὶς παιδικὲς ψυχές, μὲ τὴ γοητεία τῶν φανταστικῶν καὶ μαγικῶν κόσμων τῶν παραμυθιῶν, τῶν παραδόσεων, καὶ διαφόρων ἄλλων παιδικῶν ἱστοριῶν . . . Δασκάλισες καὶ μητέρες ἔχουν νὰ ἀντλήσουν ἄπειρα διδάγματα γιὰ τὸ πὼς πρέπει νὰ διηγοῦνται, πὼς μόνες τους νὰ δίνουν τὴν καταλληλότερη μορφή στὴν ἱστορία ποὺ ἔχουν νὰ διηγηθοῦν, ὥστε νὰ συναρπάσουν τὴν προσοχὴ καὶ τὸν ἐνθουσιασμό τοῦ παιδιοῦ, ποιῆς ἱστορίες πρέπει νὰ διαλέγουν. Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου ὑπάρχει καὶ μιὰ ὠραία συλλογὴ παραμυθιῶν καὶ παιδικῶν διηγῆσεων.

Τὸ ἄλλο εἶναι τὸ «ἀπὸ τὰ παιδικὰ ἀναγνώσματα τοῦ Τολστόϊ» τῆς κ. Ζωῆς Φράγκου, ἔκδοσις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν Ὁφελίμων βιβλίων. Τιμὴ δρ. 10.40. Στὴν Εἰσαγωγὴ «Λίγα λόγια γιὰ τοὺς Μεγάλους», οἱ μεγάλοι θὰ βροῦν, σύντομα, μὰ πειστικὰ λεγμένα, ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ νοιώσουν τὴ σημασία τῆς παιδικῆς διηγῆσεως, καὶ νὰ τὴν μεταχειρισθοῦν ὅπου καὶ ὅπως πρέπει. Ἡ συλλογὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 40 ἱστορίτσες, ἄλλες μικρές, ἄλλες μεγάλες, ὅπου ξεχειλοῦν ὅλες οἱ μεγάλες, οἱ αἰώνιες φιλοσοφικὲς καὶ ἠθικὲς ἀλήθειες τῆς ζωῆς, μὰ τόσο ἀπλᾶ καὶ ζωντανὰ διατυπωμένες, ποὺ αὐτομάτως χαράζονται μέσ' τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, χωρὶς αὐτὸ νὰ τὸ νοιώσῃ κἄν.

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ 3—6 ΕΤΩΝ

Διάφορα εικονογραφημένα τεύχη έκδοθέντα από τον οίκον «Ἐλευθερουδάκη» (πλατεία Συντάγματος) σάν τὸ «Πεῶσιτε τὰ δῆτε», *Τικ-Τακ*, «Τὰ ζῶα καὶ τὰ παιγνίδια τους», «Τὰ μικρὰ τὰ κουνελάκια», «Τρία γατάκια», «Ὁ Ἀλῆ Μπαμπᾶς» εἰς στίχους ἢ εἰς πεζόν, ὀκτασέλιδα εἰς σχῆμα μεγάλο πρὸς δρχ. 15 ἕκαστον. Καθὼς καὶ τὸ «Πετειναράκι» καὶ «Τὸ τοξεῖδι τοῦ Μαυράφιτη» μὲ 7 ὄλοσέλιδες πολύχρωμες εἰκόνες πρὸς δρχ. 25.

Εὐδ. Ἀθανασοῦλα: «Γύρω Γύρω ὄλοι», εἰκονογραφημένο ἔκδ. Δημητράκου σ. 63, δρχ. 18.

(Τὸ βιβλιαράκι αὐτό, περιέχει ποιηματάκια, γνησίου δημῶδους ἑλληνικοῦ τύπου, προσεκτικὰ διαλεγμένα ἀπὸ τὸν ἀνεξάντλητο λαογραφικὸ πλοῦτο μας, καὶ εἶναι στολισμένο μὲ καλλιτεχνικὰ σκίτσα. Τὸ συνιστῶμε ἰδιαίτερώς γιὰ τὸν καθαρὸ ἔθνικὸ χαρακτήρα του).

Ἐλένης Ζούζουλα: «Διπλὸ παραμῦθι» σελ. 60 δρ. 25

> «Ἐνα φέμμα τόσο δά» σ. 93 δρ. 30.

> «Ἡ κακοζῶϊσμένη πείρα» ἔκδ. πολυτελῆς σ. 12 δρ. 50.

> «Ὁ μαγεμένος πύργος» ἔκδ. πολυτ. σ. 12 δρ. 50

Γαλ. Καζαντζάκη: «Εἰκονογραφημένο Ἀλφαβητάριο», σχῆμα μέγα ἔκδ. Ζηκάκη σ. 26 δρ. 25.

«Ἡ καλὴ μητροῦλα» σχῆμα μέγα εἰκονογραφημένο ἔκδ. Ζηκάκη σ. 28 δρ. 25.

«Ἡ Ἐλενίτσα σὴν ἐξοχή.» > > >

«Οἱ διακοπὲς τοῦ Κωστάκη» > > >

Γ. Δροσίνη: «Παιδικὰ παραμῦθια» εἰκονογραφημένα ἔκδ. Σιδέρη. σ. 132 δρ. 25.

Αἰμ. Εἰμαρμένου: «Ἡ χαρὰ τῶν παιδιῶν» (ἱστορίτσες καὶ ποιήματα) εἰκονογραφημένον σχῆμα μέγα. ἔκδ. Ζηκάκη σελ. 40 δρχ. 25.

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ 6—8 ΕΤΩΝ.

Εὐδ. Ἀθανασοῦλα: «Ἦταν καὶ δὲν ἦταν» λαϊκὰ παραμῦθια εἰκονογραφημένα. Σχῆμα μέγα σ. 104 χρυσόδετον δρ. 25.

«Παιγνίδια καὶ τραγούδια» δημῶδη τοῦ αὐτοῦ λαογραφικοῦ τύπου μὲ τὸ «Γύρω-Γύρω ὄλοι» σ. 54 δρ. 10

- Ιουλίας Δραγούμη :** «*Νὰ τὰ ποῦμε*» καὶ ἄλλα διηγήματα ἔκδ. Σιδέρη σ. 148 δρ. 25.
(Ίστορίτσες καὶ διηγήματα παρμένα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ, φυσικά, εὐχάριστα καὶ διδακτικά).
Μαρ. Καμπύρογλου : «*Παραμύθια*» ἔκδ. Κολλάρου σ. 174 δρ. 35.
Γ. Μέγα : «*Παραμύθια*» εἰκονογραφημένα ἔκδ. Κολλάρου σ. 159 δρ. 65.
Γ. Ταρσούλη : «*Μία φορὰ κι' ἕναν καιρό*», δημοτικά παραμύθια σ. 157 δρ. 45
Γρ. Ξενοπούλου : «*Ὁ Μπέμπης Ἀρχιλήτοραχος Θηριοτροφὸς Τοῦτοῦ καὶ Σία*» εἰκονογρ. ἔκδ. Δημητράκου σ. 120 δεμ. δρ. 40.
(Διηγήματα ἐπίτηδες γραμμένα μὲ ἐξαιρετικὸ χιούμορ γιὰ παιδιά, μὲ εὐθυμα ἐπεισόδια, ἀπλὰ καὶ παιδαγωγικά).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΑ

- Ἄνδρесе :** (παράφρ. Κουρτίδη). «*Παραμύθια*» εἰκονογρ. ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 296 δεμ. δρ. 60.
(μετάφρ. Ἀκρίτα) «*Παραμύθια*» εἰκονογραφημένα. ἔκδ. Δημητράκου σ. 136 δεμ. δρ. 40.
Ἄθ. Βλάχου : «*Τὰ παιδιά καὶ οἱ φίλοι των*» (παράφρ. ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Α' Μέρους σ. 168 δρ. 35.
Β' Μέρους σ. 96 δρ. 30.
(Ὁραιότατες Ἱστορίες γιὰ ζῶα καὶ πουλιά, διασκεδαστικές, ποὺ δίνουν συγχρόνως ἄκοπα στὰ παιδιά πολύτιμες φυσιογνωστικές καὶ κοινωνικὲς γνώσεις).
Γκρίμμ. (μετάφρ. Δ. Β. Ἀκρίτα) «*Ὠραῖες παιδικὲς Ἱστορίες*» εἰκονογραφημ. ἔκδοσις Δημητράκου σ. 151 δεμ. δρ. 40.
Γκόπαλ. Μουκερὶ (μετάφρ. Ν. Καζαντάκη) «*Ὁ Ἐλέφας Καρὶ*» εἰκονογραφηγ. ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 148 δεμ. δρ. 40
Κ. Καλῶδι (μετάφρ. Βέρθας Λέκα). «*Ὁ Πιπίνος, ἡ Ἱστορία ἐνὸς φασουλή*», εἰκονογραφ. ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 285 δεμ. δρ. 60. (Ἱστορία ἐξαιρετικὰ εὐχάριστη, διασκεδαστικὴ καὶ λεπτὰ ἠθοπλαστικὴ, εἶδος μεγάλου φανταστικοῦ παραμυθιοῦ).

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ 8—12 ΕΤΩΝ

- Αἰσιώπου** (διασκευὴ Βέρθας Λέκα) «*Μῦθοι*», εἰκονογρ. ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σελ. 224 δεμ. δρ. 50
Ἀκρίτα «*Ἑλληνικῆς μυθολογίας Ἐκλεκτὰ Μέρη*», εἰκονογραφημένα ἔκδ. Δημητράκου Τόμοι δύο πρὸς δρ. 40.

- » *Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσεια* Τόμοι δύο πρὸς δρ. 40.
Ἰουλ. Δραγούμη «*Ὅλοι μαζί*» (διήγημα) σ. 180 δρ. 25.
Εἰρ. Γαλανοῦ «*Ἱστορίες ἀπ' τὴ Βίβλο*» διασκευή. Εἰκονογραφημένο ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 215 δεμ δρ. 50.
Ἀλεξ. Δέλτα «*Μῦθοι καὶ θρύλλοι*» ἔκδ. Σιδέρη σ. 212 δρ. 30.
Παν. Δέλτα «*Παραμῦθι χωρὶς ὄνομα*» ἔκδ. πολυτελῆς εἰκονογραφημένη σελ. 225 δρ. 100.
 «*Ὁ Τρελλαντώνης*» σελ. 245 δρ. 50.
 «*Ὁ Μάγκας*» σελ. 299 δρ. 60.
 (Ἵθραιότατες παιδικές ἱστορίες, ἢ πρώτη φανταστικοῦ περιεχομένου, οἱ δύο ἄλλες παρμένεις ἀπὸ τῆ ζωῆ, ἐξαιρετικὰ ὑποβλητικές, εὐχάριστες καὶ ἑλαφρὰ συγκινητικές).
Ἄρσ. Παπαδοπούλου : «*Τὸ παραμῦθι τῆς Πρωτομαγιάς*» φαντασμαγορικὸν εἰδύλλιον σ. 116. δρ. 10.
 «*Ἡ ὀλοπράσινη βασίλισσα*» σ. 31 δρ. 6.
 «*Ἡ Φωτεινὴ κτλ.*» σ. 47 δρ. 6
 «*Ὁ Ἥρωσ τῶν Σερρῶν κλπ.*» σ. 37 δρ. 6
 «*Ἡ Ἀσημένια Στέγη κλπ.*» σ. 74 δρ. 7.50.
Πέτρον Πικροῦ : «*Πιστάει, πιστάει...ὁ ἄνθρωπος*» παιδικὸ μυθιστόρημα εἰκονογραφημένο ἔκδ. Σιδέρη σ. 288 δρ. 50

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΑ

- Ἄντριους* *Ἐπτὰ μικρὲς ἀδελφὲς πού ζοῦν σὲ μιὰ στρογγυλὴ σφαῖρα πού πλέει στὸν ἀέρα* μετάφ. Κ. Γερογιάννη εἰκον. ἔκδ. Δημητράκου σ. 180 δεμ. δρ. 40
 » *Δέκα παιδιὰ πού ἔζησαν ἀπὸ τὸν παλιὸ καιρὸ ὡς τώρα* μετάφρ. Γερογιάννη εἰκονογρ. ἔκδ. Δημητράκου σ. 125 δεμ. δρ. 40
Ἐβαλτ : «*Παραμῦθια*» μετάφρ. Δελμούζου καὶ Γ. Ταρσοῦλη εἰκονογραφημένο ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 216 δρ. 50
 » «*Τὰ δίποδα καὶ ἄλλα παραμῦθια*» μετάφρ. Βέρθας, Λέκκα σ. 134 δρ. 25.
Δάγκερλοφ : «*Τὸ θαυμαστὸ ταξίδι τοῦ μικροῦ Νιλς Χόλμπερσον μὲ τὴς ἀγριόχηρς*» εἰκονογραφημ. (εἶδος μεγάλου φανταστικοῦ παραμυθιοῦ) ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 294 δεμ. δρ. 60.
Μπόνσελς «*Μάγια ἢ Μέλισσα*» (διασκευὴ Ν. Καζαντζάκη) εἰκονογρ. ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σελ. 168 δεμ. δρ. 40
 » «*Ἡ Μικρὴ Νεράϊδα τοῦ Λάουου*» εἰκονογρ. ἔκδ. Δη-

- μητράκου σ. 159 δεμ. δρ. 40.
Μάρενατ «*Ρέντυ ό γνάκληρος του Ειρηνικού*» διασκευή Ταρσούλη
 εικονογρ. έκδ. 'Ελευθερουδάκη σ. 310 δεμ. δρ. 60.
Μαϊύν Ρήντ. «*Οί Νέοι Ρωβινοώνες*» μυθιστόρημα διασκευή Ν.
 Καζαντζάκη εικονογρ. έκδ. 'Ελευθερουδάκη
 σ. 153 δεμ. δρ. 40.
Σουϊφτ «*Τό ταξίδι του Γκιούλιβερ*» διασκευή Ν. Καζαντζάκη
 εικονογραφ. έκδ. 'Ελευθερουδάκη σ. 180 δεμ. δρ. 50.
Χάμμαστρεμ. «*Η Γοτορία δύο Μυθμηγκιών*» μετάφρ. Βέρθας
 Λέκκα εικονογρ. έκδ. 'Ελευθερουδάκη
 σ. 204 δεμ. δρ. 50.

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ 12—16 ΕΤΩΝ.

- Βικέλα:* «*Η ζωή μου*» έκδ. Σουλ. πρὸς διάδοσιν ὠφελ. βι-
 βλίων. δρ. 22.
 «*Λουκῆς Λάρας*» (μυθιστόρημα τῆς ἐποχῆς τοῦ 21).
Πην. Δέλτα: *Γιὰ τὴν Πατρίδα*» έκδ. Σιδέρη, εικονογραφημένο.
 «*Στὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου*» δύο τόμοι εικονο-
 γραφημένοι σ. 280 πρὸς δρ. 80.
 (Μυθιστορήματα, βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἐξαιρετικῆς πα-
 τριωτικῆς ἐξάρσεως, ποῦ κάνουν βαθειὰ ἐντύπωση στὴν
 παιδικὴ ψυχὴ καὶ τὴν πλημμυρίζουν ἀπὸ ὑψηλά καὶ εὐγε-
 νικά συναισθήματα).
 «*Η ζωή τοῦ Χριστοῦ*» σ. 490 δρ. 50.
Γουίλιαμ Δραγοῦμη «*Στὴν Κοζάνη*» (πολεμικὰ διηγήματα έκδ.
 Σιδέρη σ. 142 δρ. 30.
 «*Ποριώτικες ἱστορίες*» τόμοι 2 σ. 364 δρ. 40.
Ειρήνης Δενδρινοῦ: «*Ὁ Ξένος καὶ οἱ μικροὶ του φίλοι*» (ἱστορίες
 τοῦ καιροῦ τῶν ἔθν. πολέμων (εἰκονο-
 γραφ. έκδ. 'Ελευθερουδ. σ. 180 δεμ. δρ. 50.
Εἰρ. Γαλανοῦ «*Θεόδωρος Κολοκοτρώνης*» βιογραφικὸ ἱστορῆμα
 εἰκονογρ. έκδ. 'Ελευθερουδάκη σ. 272 δρ. 60.
Μαρίας Μομφερράτου «*Το μικρὸ καλογηράκι τοῦ Μισοῦ*» σ. 192 δρ. 35
 «*Ὁ μικρὸς πρόσκοπος*» σ. 160 δρ. 30.
'Ελένης Ζουζούλα: «*Σοφὴ χωριατοπούλα*» εἰκον. σ. 133 δρ. 35.
 «*Ροβινοῶνες καὶ βασιλεῦς τους*» σ. 133 δρ. 40.
 «*Μπερλίνα*» εἰκον. σ. 109 δρ. 30.
'Ιωάν. Μπουκουβάλα: «*Καλοκαῖρι στὸ βουνό*» σ. 103 δρ. 25.
'Απ. Παπαδιαμάντη: «*Τὰ παιδικὰ*» (διηγήματα διασκευή Γ.
 Ταρσούλη εἰκ. έκδ. 'Ελευθερ. σ. 161 δρ. 40

- «Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα» σ, 96 δρ. 50.
Τάσου Στίπα: «Γύρω ἀπ' τὴ φυσικὴ» εἰκον. ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 252 δρ. 60
Κ. Κωρικῶ: «Γύρω ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς» σ. 256 δρ. 60
«Ὁ γύρος τῆς Ἑλλάδος σὲ δεκαεῖς ταξείδια» μὲ εἰκον. χάρτας ἔκδ. Ἐλευθερ. σ. 620 δρ. 75
Σπ. Χατζηδάκη: «Οἱ μεγάλοι θαλασσοπόροι» εἰκονογραφ. ἔκδ. Δημητράκου σ. 207 δρ. 70.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΑ

- Ἰουλίου Βέρν:** «Οἱ πειραταὶ τοῦ Αἰγαίου» Μετάφρ. Ν. Καζαντζάκη ἔκδ. Δημητράκου πολυτελῆς εἰκονογραφημένη σ. 364 δρ. 40.
«Περιπέτειες Κινέζου» Μετ. Ν. Κ. σ. 168 δρ. 40.
«Ἄνω γάτω» > > σ. 193 δρ. 40.
«Ἡ χώρα τῶν ἀδαμάντων» > > σ. 180 δρ. 40.
«Ὁ γύρος τῆς γῆς εἰς 80 ἡμέρας» σ. 193 δρ. 40.
«Ὁ Κεραμικὴν Ἐφένδης» Μετάφρασις Μ. Φιλίπιδου σ. 200 δρ. 40.
20 περίπου ἀπὸ τὰ ἄλλα γνωστά του μυθιστορήματα, εἰς γλῶσσαν καθαρῆς οὐσαν ὁ τόμος χρυσόδ. περὶ τὰς 75 δρ. ἕκαστος.
Θερβάντες: «Δοὺν Κιχώτης» διασκευὴ Δ. Δαμασκηνοῦ εἰκον. ἔκδ. Δημητράκου σ. 206 δρ. 40.
> > διασκευὴ Κ. Βάρναλη εἰκον. ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 184 δρ. 50.
Δάμ.: Διηγήματα ἀπ' τὸν Σαίξπηρ μεταφ. Πρεβελάκη εἰκονογρ. ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 186 δρ. 50.
Μπῆτσερ—Στόου «Τὸ καλύβι τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ» διασκευὴ Ν. Καζαντζάκη εἰκον. ἔκδ. Ἐλευθερ. σ. 163 δρ. 40.
Μποῦλβερ Λύττον: «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Πομπηίας» διασκευὴ Ν. Καζαντζάκη εἰκονογραφ. ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη σ. 194 δρ. 50.
Ντίκενς: «Ὁλβερ Τόνιο» εἰκ. ἔκδ. Ἐλευθερ. σ. 182 δρ. 50.
Ντωντέ: «Τὸ μικρούλικο» > > > σ. 162 δρ. 40.
Σέρλοκ Χόλμς τῶν τετραπόδων Περιπέτειες τοῦ πλοιάρχου Κογγουρικῶν διασκευὴ Καρθαίου εἰκον. ἔκδ. Δημητράκου σ. 151 δρ. 40.

ΘΕΑΤΡΟ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

- Εύφρ. Δόντου Δημητρακοπούλου*: «Παιδικόν Θέατρον» 2 τόμοι
πρός δρ. 15.
Ἀντιγόν. Μεταξᾶ: «Τὸ θέατρο τοῦ παιδιοῦ» Α' τόμ. σ. 78, δρ. 20.
Β' τόμ. σ. 101 δρ. 25.
Γ' τόμ.
Γαλ. Καξαντζάκη: «Παιδικὸ Θέατρο» σ. 30 δρ. 40.
Γρ. Ξενοπούλου: «Παιδικόν Θέατρον» 2 τόμοι πρὸς δρ. 20.
Φρέρη: «Ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ ἐγγονάκια του» Ὁπερέττα
σὲ 3 πράξεις δρ. 25.
«Παιδικόν Θέατρον» δρ. 25.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

- Θεώνης Δρακοπούλου* (Μυρτιώτισσας): «Παιδικὴ ἀνθολογία»
2 τόμοι πρὸς δρ. 25.
Ζαχ. Παπαντωνίου: «Τὰ χελιδόνια» ποιήματα μὲ μουσικὴ
Ι. Λαμπελέτ σ. 104 δρ. 60.
«Παιδικὰ τραγούδια» μὲ μουσικὴ σ. 104 δρ. 60.
Ι. Πολέμη: *Παιδικὴ Λύρα* σ. 160 δρ. 25.
«Τὰ πρῶτα βήματα» σ. 109 δρ. 8.
Στυλ. Σπεράντζα: «Ὁ τραγονδιστὴς τῶν Παιδιῶν» (μὲ μουσικὴ)
σ. 120 δρ. 25.

ΔΩΡΕΑ ΚΑΚΡΙΔΗ

